

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. В. ДОКУЧАЄВА
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМ. ПЕТРА ВАСИЛЕНКА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ЛИТВИНОВ АНАТОЛІЙ ІВАНОВИЧ

УДК: 330.313:338.43(477)

ДИСЕРТАЦІЯ

ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕХАНІЗМІВ ВІДТВОРЕННЯ В
АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Подається на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ А. І. Литвинов

Наукові консультанти:

Ульянченко Олександр Вікторович

доктор економічних наук, професор, чл.-кор.
НААН України

Амбросов Володимир Якович

доктор економічних наук, професор, чл.-кор.
НААН України

Харків – 2018

АНОТАЦІЯ

Литвинов А. І. Ефективність механізмів відтворення в аграрному секторі. — Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 “Економіка і управління національним господарством”. — Дніпровський державний аграрно-економічний університет, Дніпро, 2018.

У дисертаційній роботі розкрито характеристику сутності процесу інноваційного відтворення в агропромисловому виробництві із виділенням його базових детермінант, екзогенних та ендогенних факторів впливу на інноваційну динаміку та визначенням логіки відтворювального процесу в умовах власних та залучених інновацій. Обґрунтовано рекурсивний характер відтворювального процесу в аграрному секторі, зміст сутності якого полягає у часовому, просторовому, структурному розрізах повторюваності та цілеспрямованому впливу складових та механізмів відтворення на результати функціонування економічної системи.

Реалізація інноваційного відтворення в агропромисловому виробництві обумовлює формування єдиного інституціонального простору для ефективної взаємодії господарюючих суб'єктів. Інноваційна інфраструктура є обов'язковим компонентом такої цілісної системи. Вона сприятиме забезпеченню інноваційної діяльності агровиробників і безперервності стадій інноваційного процесу. Особливістю діяльності організацій інфраструктури є те, що їх результат виявляється у формі процесу поширення, зберігання, передачі інновацій та інформації. Інфраструктура є органічною частиною всієї системи інноваційних інститутів, вона виступає в різних організаційно-правових формах і має забезпечувати торгово-економічні зв'язки між фундаментальними розробками й споживачами інновацій.

Показано, що відтворення, як складний феномен, має комплексний характер та є цілісним соціально-економічним процесом, знаходить свій прояв на кожному рівні суспільної організації, які у такий спосіб стають взаємопов'язаними. При цьому розширене відтворення є умовою забезпечення сталого розвитку, що детермінується єдністю і взаємодією відтворення виробничого потенціалу, людських ресурсів і природного середовища в довгостроковому періоді.

Обґрунтовано критеріальний зміст визначень “ефективність відтворення” та “економічна ефективність” із виділенням системних взаємозв'язків та відмінних рис. Визначено зміст поняття “сталий розвиток аграрного сектору”, як процесу ефективного функціонування аграрної сфери, що засновується на наявних ендогенних та екзогенних факторах, сформованих умовами відтворювальної динаміки та забезпечує інноваційне оновлення виробництва, збереження природного потенціалу, підвищення рівня та якості життя. Доведено пріоритетність збереження біологічного різноманіття в процесі господарчої діяльності сільськогосподарських підприємств, що передбачає імплементацію принципів та елементів політики сталого розвитку у виробничі програми, впровадження дієвих механізмів мотивації, обґрунтування довгострокових перспектив та відповідних стимулів, диверсифікацію діяльності та управління підприємницьким ризиком.

Обґрунтовано, що сталість аграрної сфери забезпечується наявними факторами та сформованими умовами, які по відношенню до процесу відтворення можуть бути ендогенними (формується станом й ефективністю використання ресурсного потенціалу, організаційно-економічними формами господарювання, інноваційною активністю, спеціалізацією, концентрацією й диверсифікацією виробництва) й екзогенними (інституціональним середовищем, ринковими умовами, державним регулюванням, станом навколишнього середовища, зовнішньоекономічними зв'язками).

Розроблені концептуальні положення формування ресурсної політики під-

приємств аграрного сектору, що узагальнюють позитивні елементи її найбільш загальних типів та орієнтовані на отримання синергетичного ефекту від сукупності обґрунтованих управлінських впливів, спрямованих на формування та використання ресурсного потенціалу, досягнення встановлених цілей у відповідності до конкретних умов функціонування підприємства, що буде сприяти прискоренню темпів відтворення та підвищенню ефективності функціонування аграрного сектору.

Отримали розвиток наукові основи процесу формування та функціонування відтворювальних механізмів в аграрному секторі, які доповнено їх структурною характеристикою із виокремленням метамеханізму, який інтегрує всі наявні в економічній системі (макро-, мезо-, мікрорівнів) механізми відтворення та функціональних властивостей декомпозиції та композиції, що забезпечують взаємодію між рівнями відтворення.

Дано оцінку сучасному стану відтворювального процесу та потенціалу забезпечення інноваційного відтворення в аграрному секторі, виявлено фактичну відсутність інноваційно-інвестиційного оновлення основних фондів та впровадження інновацій при номінальному підвищенню чистого прибутку сільськогосподарських підприємств, підвищенні продуктивності праці та незначному підвищенні інвестицій у основний капітал. Ідентифіковані структуроутворюючі складові процесу розширеного відтворення як детермінант сталого розвитку, до складу яких віднесено виробничу, економічну, соціальну, екологічну та систематизовано індикатори сталого розвитку, серед яких виділено економічні, соціальні, екологічні.

Доведено, що фінансування потреб економічного розвитку підприємства в аграрному секторі, забезпечення його розширеного відтворення за рахунок власних ресурсів є найменш ризикованою політикою. Воно є доступним для підприємств, які спроможні забезпечити високу економічну ефективність своєї операційної діяльності. Результати проведеного кластерного аналізу доводять, що сільськогосподарські підприємства які не переобтяжені зобов'язан-

ннями (власний капітал в рази перевищує обсяг зобов'язань) також є більш стабільними і фінансово стійкими. При цьому темп розвитку підприємства обмежується обсягом наявних ресурсів при мінімізації ризику втрати контролю за підприємством. Зняти це обмеження можливо за допомогою фінансування потреб економічного розвитку і розширеного відтворення в аграрному секторі із використанням інструментів залучення інвестиції. Це дозволяє прискорити темп розвитку, забезпечити більш швидке оновлення основного капіталу та впровадження інновацій.

Запропоновано методичний підхід до інтегральної оцінки відтворювальної динаміки, який засновується на визначенні сукупного впливу якісних та кількісних показників господарської діяльності сільськогосподарських виробників і характеризує участь у відтворювальному процесі трудових, матеріальних, фінансових, земельних ресурсів та капіталу.

Аргументовано, що відновлення людського капіталу, створення сприятливих умов для його розширеного відтворення є базовою умовою реалізації потенціалу аграрного сектору. За умов сучасної демографічної ситуації на селі, старіння населення та сталих тенденцій щодо його скорочення, обмеженості фінансування альтернативним напрямом вбачаємо фінансування інновацій пов'язаних із розвитком працеощадних виробничих напрямків та технологій.

Розроблено концептуальну модель інституційного забезпечення процесу відтворення в аграрному секторі, суть якої полягає у формуванні єдиної організаційної основи та системного інституційного впливу на відтворювальну динаміку за рахунок впровадження програмно-цільового підходу, інфраструктурного, нормативно-правового, інформаційного, кадрового, інвестиційного забезпечення процесу розширеного відтворення, а також комунікаційної взаємодії органів управління, розвитку інтеграційних формувань агробізнесу, впровадження інноваційних технологій виробництва та управління.

Підготовлені пропозиції щодо забезпечення розширеного відтворення в аграрному секторі, його розвитку та підвищенню ефективності суб'єктів та

механізмів даного процесу за допомогою впровадження інноваційного управлінського та фінансового інструментарію.

Обґрунтовано інструментарій фінансового забезпечення розширеного відтворення в аграрному секторі за допомогою використання інструментів зворотного викупу, розвитку механізмів міжгосподарської кооперації у сферах фінансування витрат та управління ризиками, формування фондів взаємного кредитування кооперативного типу, взаємних резервних фондів, формування фінансово-кредитної інфраструктури, реалізації принципів державно-приватного партнерства.

Ключові слова: ефективність, механізми відтворення, відтворення, аграрний сектор, сільське господарство, сталий розвиток, економіка, стратегія, економічна інтеграція, кооперація.

Litvinov A I. Efficiency of reproduction mechanisms in agrarian sector.— Manuscript.

Thesis for the degree of doctor of economic sciences, specialty 08.00.03 “Economic and management of national economy”.— Kharkiv

V. V. Dokuchaev National Agrarian University of Agriculture, Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture, Kharkiv, 2018.

The characteristic of the core of the process of innovative reproduction in agricultural production has been unveiled in the thesis. Its primary determinants, exogenous and endogenous factors affecting the dynamics of innovations and determining the logic of reproductive process in conditions of own and attracted innovations were pointed out. The recursive character of reproduction process in agrarian sector was grounded. The core essence of which lies in the temporal, spatial and structural aspects of periodicity and consistent impact of components and mechanisms of reproduction on results of economic system operation.

Realization of innovative reproduction in agroindustrial production determines forming the singular institutional environment for efficient interaction of

economic entities. Innovation infrastructure is the mandatory component of such singular system. It will facilitate securing the innovative activities of agricultural producers and continuity of innovation process stages. The distinctive feature of infrastructure organisations is the fact that their result develops in the form of process if dissemination, storing, transferring of innovations and information. The infrastructure is an organic part of the whole system of innovation institutes, it appears in different organizational and legal forms and has to secure the trading and economic ties between the fundamental research and consumers of innovations.

It has been shown that the reproduction as the complex phenomenon has the complex character and is the integral social and economic process, finds its manifestation on the each level of social organisation and those levels get interconnected in such way. Herewith the extended reproduction is the condition of securing the sustainable development which is determined the unity and cooperation of reproduction of the production potential, human resource and natural environment in the long run.

The criterion substance of definitions “the efficiency of reproduction” and “economic efficiency” was substantiated along with isolating the system interconnections and distinctive features. The core of concept “the sustainable development of agrarian sector” as the process of efficient operation of agrarian sphere which grounds on present endogenous and exogenous factors and present conditions of reproductive dynamics and secures the innovative renovation of production, saving the environmental potential, improving the level and quality of living was developed. The priority of preserving the biological diversity during the economic activities of agricultural enterprises was proven. It provides implementation of the principles and elements of sustainable development policy in the production programs, implementing the efficient mechanisms of motivation, establishing the long term prospects and corresponding incentives, diversification of activities and entrepreneurial risk management.

It was substantiated that the sustainability of the agrarian sphere is secured by the present factors and developed conditions that in relation to the reproduction process might be endogenous (that are formed through the state and efficiency of utilizing the resource potential, organizational and economic forms of management, innovation activities, specialization, concentration and diversification of production) and exogenous (institutional environment, market conditions, state regulation, environmental conditions, foreign trade conditions).

The conceptual principles of forming the resource policy of the agrarian sector enterprises were developed. The principles generalize the positive elements of its most common types and are oriented towards the receiving of synergy effect from the complex of substantiated managerial impacts aimed to forming and utilizing the resource potential, achieving the established goals in correspondence with the particular conditions of enterprise's activities with facilitates accelerating the reproduction pace and improving the efficiency of agrarian sector operation.

The scientific outlines of the process of forming and operating of reproduction mechanisms in agrarian sector were developed and supplemented with their structural characteristic with separating the meta mechanism which integrates all available in the economic system (on macro- meso- and micro levels) mechanisms of reproduction and functional properties of decomposing and composing which secure the interaction between the levels of reproduction.

The current state of the process of reproduction and reproduction mechanisms operation in agrarian sector was valuated. The actual absence of innovative investment renovation of fixed assets and implementation of innovation simultaneously with the non significant raising the investments in the fixed assets was disclosed. The components that form the structure of the process of extended reproduction as determinants of the sustainable development were identified. They include the following: production, economy, ecology. Also was arranged the indicators of sustainable development and economic, social and

ecological were highlighted.

It has been proven that financing the needs of enterprise's economic development in agrarian sector, securing its expanded reproduction with own resources is the policy of the least risk. Such policy is available for enterprises which are able to secure the high economic efficiency of their operational activities. The results of conducted cluster analysis confirm that the agricultural enterprises which are not overburden with liabilities (own capital significantly exceeds the liabilities) also are more steady and financially stable. Meantime the pace of enterprise's development is hindered by the volume of available resources with minimized risk of loss the control over the enterprise. To remove this restriction is possible with the use of instruments of attracting investments for the financing the requirements of economy development and expanded reproduction in agrarian sector. It helps to accelerate the pace of development, secure more robust renovation of the fixed assets and implementation of innovations.

The methodical approach to integral evaluation of reproduction dynamics was proposed. It is based on estimation of the cumulative impact of quality and quantity indicators of economic activities of agricultural producers and characterizes the participation of the labour, material, finance, land and capital resources in the reproduction process.

It was demonstrated that regaining the human capital, forming the advantageous conditions for its expanded reproduction is the core condition for utilization of agrarian sector potential. In the conditions of rural current demography situation, the aging of population and stable trends of its shortening, limitation of financing the alternative is the financing of innovations connected with the development of labour saving productions and technologies.

The conceptual model of the institutional framework for the reproduction process in agrarian sector, the essence of which consists of the forming the singular organizational base and system institutional influence on the dynamic of reproduction on the account of implementing the program and goal approach,

infrastructural, legal, informational, human, investment provision of the expanded reproduction process along with communicative cooperation of administration bodies, development of integral alliances of agribusiness, implementation of innovative technologies of production and management was worked out.

The proposals on securing the extended reproduction, its development and improving the efficiency of subjects and mechanisms of the process via the implementing the innovative managerial and financial toolbox were prepared.

The toolbox of financial securing the expanded reproduction in agrarian sector via the instruments of reverse repayments, mutual reserve funds, forming the financial and credit infrastructure, implementing the principles of state and private partnership was grounded.

Key words: efficiency, mechanisms of economic reproduction, agrarian sector, agriculture, sustainable development, economics, strategy, economic integration, cooperation.

Список публікацій здобувача

Праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

Монографії:

1. Литвинов А. І. Формування ефективного фінансово-економічного механізму відтворення у сільському господарстві. Харків: Смугаста типографія, 2016. 288 с.

2. Литвинов А. І. Аналіз відтворення в сільськогосподарських підприємствах за допомогою економіко-математичних моделей. Стан та перспективи розвитку аграрної економіки. Умань: Сочинський, 2012. С. 54–62.

Статті у фахових виданнях України з економічних наук:

3. Литвинов А. І. Фінансове забезпечення в системі заходів із підвищення економічної ефективності роботи сільськогосподарського підприємства. *Вісник ХНАУ*. 2009. Вип. 6. С. 204–210.

4. Литвинов А. І. Фінансова структура сільськогосподарського підприєм-

ства та її місце в системі заходів із підвищення економічної ефективності його роботи. *Вісник ХНТУСГ*. 2009. Вип. 85. С. 233–237.

5. Литвинов А. І. Кредитне забезпечення підприємства АПК у системі його конкурентоспроможності. *Формування ринкової економіки: зб. наук. праць КНЕУ*. 2009. Вип. [3]: Аграрна економічна освіта в розбудові конкурентоспроможного сільського господарства України. С. 434–442.

6. Литвинов А. І. Структурний підхід до системи управління фінансами підприємства в системі заходів із забезпечення його економічної ефективності. *Вісник Білоцерківського аграрного університету*. 2009. Вип. 65. С. 158–160.

7. Литвинов А. І. Сталий розвиток сільськогосподарського підприємства - структурні проблеми. *Збірник наук. праць Таврійського держ. агротехнологіч. ун-ту (екон. науки)*. 2010. №2. С. 275-280.

8. **Литвинов А. І.**, Васюренко Л. В. Особливості відтворення в сільському господарстві України в умовах структурної економічної кризи. *Вісник ХНАУ. Серія “Економічні науки”*. 2010. №11. С. 88–94.

9. Литвинов А.І. Сільськогосподарське підприємство: проблема інвестицій. *Вісник ХНАУ. Серія “Економічні науки”*. 2010. №8. С. 102–108.

10. **Литвинов А. І.**, Васюренко Л. В., Литвинова О. М. Активізація інвестиційної діяльності в сільському господарстві - шлях до його економічного зростання. *Вісник ЗНУ: Збірник наук. праць. Екон. науки*. 2012. С. 79–83.

11. Литвинов А.І. Земля в економічному процесі відтворення в сільському господарстві. *Регіональна бізнес - економіка та управління*. 2012. №1(33). С. 135–139.

12. Литвинов А.І. Проблеми відтворення в м'ясному скотарстві та м'ясопереробній промисловості Харківської області. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. 2012. №2(5). С. 145–148.

13. Литвинов А.І. Динаміка вартості основних засобів в сільському господарстві Харківської області. *Вісник ХНТУСГ: Економічні науки*. 2013. Вип.

137. С. 169–179.

14. Литвинов А.І. Організаційно - економічні трансформації у сільському господарстві Харківської області. *Вісник Львівського національного аграрного університету: економіка АПК*. 2012. С. 63–68.

15. Литвинов А.І. Сільськогосподарська продукція: проблема якості. *Економіка АПК*. 2014. №6. С. 23–30.

16. Литвинов А.І. Критерії економічного розвитку сільськогосподарського підприємства. *Інноваційна економіка*. 2015. №1. С. 67–70.

17. Литвинов А.І. Кредитування та прибутковість сільськогосподарських підприємств. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 7. С. 398–401.

18. Литвинов А.І. Концепція сталого розвитку як основа формування ефективного фінансово-економічного механізму сільськогосподарського підприємства. *Інноваційна економіка*. 2015. №3. С. 93–98.

19. Литвинов А.І. Управління ризиками та страхування в системі відтворення і сталого розвитку сільськогосподарського підприємства. *Фінансовий простір*. 2015. №4(20). С. 159–164.

20. **Литвинов А.І.**, Литвинова О.М. Формування ринкової стратегії в системі забезпечення сталого розвитку сільськогосподарських підприємств. *Економка та суспільство*. 2016. №4. С. 160–163.

21. Литвинов А.І. Людський капітал в системі відтворення сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія “Міжнародні економічні відносини та світове господарство”*. 2016. №8 част. 2. С. 5–8.

22. Литвинов А.І. Органічна продукція: проблеми ринку і перспективи для виробників. *Вісник ХНАУ : Серія “Економічні науки”*. 2017. №1. С. 78–90.

23. Литвинов А.І. Фінансова кооперація як шлях розв’язання проблеми забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств фінансовими ре-

сурсами. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. №4/2. С. 39–43.

24. Литвинова О.М., **Литвинов А.І.**, Білоусько Т.Ю. Маркетинг зерна: проблема ринкової інфраструктури. *Вісник ХНАУ ім. В. В. Докучаєва : Серія “Економічні науки”*. 2017. №3. С. 87–95.

25. Литвинова О.М., **Литвинов А.І.**, Білоусько Т.Ю. Розвиток інституційно-правового середовища ринку зерна як чинник підприємницької активності в аграрному секторі. *Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна : серія “Міжнародні економічні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм.”*. 2018. вип. 8. С. 103-107.

Статті у виданнях, що входять до наукометричних баз та виданнях інших держав:

26. Литвинов А.И. Глобализация, сельское хозяйство и проблема голода. *Бюллетень научных работ БелГСХА*. 2012. Вып. 32. С. 188–194.

27. Litvinov A.I. Cluster Analysis And Rational Finance Policies For Agricultural Enterprises (Based On Kharkiv Oblast, Ukraine). *International Collection of scientific proceedings «European Cooperation»*. 2015. №3. pp. 33–40.

28. Litvinov A. The Resource Policy of the Agricultural Enterprise / A. Litvinov. *International Journal of New Economics and Social Sciences*. 2015, №2. p. 29–40.

29. Litvinov A. Innovations and development of the agricultural enterprise . *Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Seria: Organizacja i Zarządzanie*. 2016. z. 87. s. 263–274.

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

30. Литвинов А.І. Ефективне фінансування витрат сільськогосподарських підприємств. Матеріали Міжнародного Форуму молодих вчених “Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи”. Харків: ХНТУСГ. 2007. С. 239–240.

31. Литвинов А.І. Чи вирішить вступ до СОТ проблему інвестицій?. Матеріали III міжнародного Форуму молодих вчених "Ринкова трансформація

економіки постсоціалістичних країн: стан, проблеми, перспективи". У трьох томах. Т.1. Харків: ХНТУСГ. 2008. С. 72–73.

32. Литвинов А.І. Земельний банк - передумова успішного функціонування ринку землі в Україні. Трансформація земельних відносин до ринкових умов господарювання. Матеріали Других регіональних зборів Північно - Східного відділення Всеукраїнського відділення Конгресу вчених економістів - аграрників, 5 лютого 2009 р. м.Харків. Харків: ХНТУСГ. 2009. С. 165–167.

33. Литвинов А.І. Спеціалізований земельний банк - втрачена ланка в системі державної підтримки сільського господарства. Організаційно - економічні трансформації в аграрному виробництві: матеріали Третіх регіональних зборів Північно - Східного відділення Всеукраїнського Конгресу вчених економістів - аграрників, 10.12.2009 р. м.Харків. С. 268–273.

34. **Литвинов А.І.**, Васюренко Л.В. Розвиток земельних відносин та проблема ефективності сільськогосподарського підприємства. Теоретико-методологічні і науково-практичні засади інвестиційного, фінансового та облікового забезпечення розвитку економіки: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. 15-16 листопада 2011р. ПДАТУ, м. Кам'янець-Подільський. Ч.1. Тернопіль: Крок. 2011. С. 38–40.

35. **Литвинов А.І.**, Васюренко Л.В. Інноваційний шлях відтворення у сільському господарстві Харківщини. Роль інновацій у підвищенні наявного потенціалу країни: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. 14-14 грудня 2011 р. Ч.2. Тернопіль : Крок. 2011. С. 26–28.

36. Литвинов А.І. Організаційно - економічні трансформації у сільському господарстві Харківської області. Розвиток соціально - економічних систем у трансформаційних умовах: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. студентів і молодих учених (м. Бердянськ, 26-27 січня 2012 р.). Донецьк. 2012. С. 29–30.

37. Литвинов А.І. Економічна ефективність - ключ до успішної реструктуризації. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: Збірник матеріалів Чотирнадцятих річних зборів Всеукраїнсько-

го конгр. вчен. економістів - аграрників, Київ, ННЦ "ІАЕ", 16-17 жовт. 2012. С. 579–583.

38. Литвинов А.І. Людський капітал та проблема його відтворення на селі. Розвиток національних економік в умовах глобальної нестабільності: матеріали першої міжнародної науково - практичної конференції (м.Одеса, 15-16 лютого 2013р.). 2013. С. 29–30.

39. Литвинов А.І. Людський капітал в системі економічного відтворення. Ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств. Матеріали II міжнародної науково - практичної інтернет - конференції (23-28 травня 2013 р.), ЛНАУ. 2013. С. 61–64.

40. Литвинов А.І. Потрібна нова концепція державної допомоги сільськогосподарським виробникам. Наукові пріоритети розвитку аграрної сфери в умовах глобальних змін: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. 4-5 грудн. 2014 р. Тернопіль: Крок. 2014. С. 161–163.

41. Литвинов А.І. Поширення досвіду – шлях до ефективності. Проблеми розвитку аграрної економіки в умовах глобалізації. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 10 березня 2016 року, ХНТУСГ. 2016. С. 100–102.

42. Литвинов А.І. Фінансово-економічний механізм: яке розуміння є вірним?. Матеріали VII міжнародної науково-практичної інтернет-конференції "Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи". Харків: ХНТУСГ. 2016. С. 255–257.

43. Литвинов А.І. Сільськогосподарське кредитування як чинник ефективного відтворення. Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції "Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи". Харків: Міськдрук. ХНТУСГ. 2017. Т.2. С. 49–51.

44. Литвинов А.І. Механізми фінансової кооперації в системі забезпечення інноваційного розвитку та економічної ефективності аграрного сектору. Проблеми і перспективи інноваційного розвитку аграрного сектора еконо-

міки в умовах інтеграційних процесів. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції 25 жовтня 2017 р. Харків: Діса плюс. 2017. С. 152–156.

45. Литвинова О.М., **Литвинов А.І.** Маркетинг зерна: проблема ринкової інфраструктури. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції “Управління ресурсним забезпеченням господарської діяльності підприємств реального сектору економіки”. Полтава: РВВ ПДАА. 2017. С. 213–214.

ЗМІСТ

Вступ	20
Розділ 1. Теоретичні основи ефективності механізмів відтворення в аграрному секторі	32
1.1. Механізми та особливості відтворення в аграрному секторі	32
1.2. Вартісні аспекти відтворення в аграрному секторі	54
1.3. Генезис та особливості відтворення людського капіталу в аграрному секторі	65
1.4. Управління якістю сільськогосподарської продукції як компонент механізмів відтворення	80
1.5. Відтворення та ефективність економічних систем і механізмів в аграрному секторі	90
Висновки до розділу 1	97
Список використаних джерел до розділу 1	100
Розділ 2. Методологічні засади ефективного функціонування механізмів відтворення в аграрному секторі	115
2.1. Методологія та аналітичний інструментарій дослідження	115
2.2. Відтворення як рекурсивний процес, мета та спосіб існування економічних механізмів	126
2.3. Циклічність в економічному відтворенні в аграрному секторі	142
2.4. Сутність та критерії оцінки ефективності механізмів відтворення в аграрному секторі	161
2.5. Обґрунтування пріоритету сталого розвитку як концепції відтворення в аграрному секторі	179
Висновки до розділу 2	189

Список використаних джерел до розділу 2.....	192
Розділ 3. Стан відтворення найважливіших активів в аграрно- му секторі та його механізми	206
3.1. Відтворення земельних ресурсів як базового активу в аграрно- му секторі	206
3.2. Стан та механізми відтворення основних засобів.....	222
3.3. Стан та механізми відтворення обігових засобів	243
Висновки до розділу 3.....	257
Список використаних джерел до розділу 3.....	260
Розділ 4. Умови функціонування механізмів відтворення в аграр- ному секторі	266
4.1. Оцінка та прогнозування відтворювальних процесів сільськогосподарських підприємств	266
4.2. Відтворення в умовах глобалізації та розвитку інтеграційних процесів	279
4.3. Адаптація аграрного сектору до розвитку в умовах несприятливих демографічних тенденцій.....	298
4.4. Фінансові ресурси в системі ефективного функціонування механізмів відтворення	310
4.5. Забезпечення ефективності механізмів відтворення при збереженні генетичного різноманіття.....	324
Висновки до розділу 4.....	337
Список використаних джерел до розділу 4.....	341
Розділ 5. Удосконалення механізмів відтворення та забезпечення ефективності в аграрному секторі	350
5.1. Інституційне середовище в аграрному секторі.....	350
5.2. Ефективне використання ресурсів та ресурсна політика підприємства.....	375

5.3. Відтворення та розвиток підприємства на основі власних фінансових ресурсів.....	389
5.4. Забезпечення ефективної діяльності в аграрному секторі на основі залучених інвестицій та управління ризиком.....	409
5.5. Відтворення та розвиток підприємств аграрного сектору на основі кредитних ресурсів	427
Висновки до розділу 5.....	439
Список використаних джерел до розділу 5.....	445
Висновки	456
Додатки	463

ВСТУП

Актуальність теми. Підвищення ефективності механізмів відтворення в аграрному секторі є базовою передумовою формування продовольчої безпеки, економічного зростання і забезпечення конкурентоспроможності агропромислового виробництва. Важливе соціально-економічне значення аграрного сектору є беззаперечним, адже за рахунок галузі формується майже 12% доданої вартості, в сільському господарстві працює понад 17% зайнятого населення, а продукція рослинництва та тваринництва формує близько 23% загального обсягу експорту товарів та послуг в національній економіці. Аналіз відтворювальної динаміки, трансформаційних змін агропромислового виробництва та розвитку аграрних відносин свідчить про те, що як в концептуальному плані, так й в обґрунтуваннях практичного характеру забезпечення ефективності механізмів відтворення в даній сфері здійснюється в умовах відсутності системного підходу, ґрунтовної методології та комплексної оцінки модернізаційних змін.

Складний та системний характер проблем аграрного сектору, недостатній рівень їх теоретичного опрацювання та адаптації до рівня практичних рекомендацій потребують обґрунтованих наукових підходів, орієнтованих на пошук інструментів підвищення ефективності відтворення та зміну характеру відтворювальних відносин на всіх стадіях процесу під впливом інноваційного чинника. Організація виробництва на базі власних інновацій здатна забезпечити розширене інноваційне відтворення, кожен етап якого приносить власний додатковий ефект і матеріалізується в доданій вартості.

Питанням відтворення в аграрному секторі, його механізмам, процесам та ефективності їх функціонування приділяли значну увагу такі провідні економісти-дослідники як В. Я. Амбросов, В. Г. Андрійчук, П. І. Гайдуцький,

А. С. Гальчинський, О. В. Гончаренко, Ю. Е. Губені, О. І. Гуторов, В. С. Дієсперов, О. О. Красноручський, І. І. Лукінов, Ю. О. Лупенко, М. Й. Малік, Т. Г. Маренич, Л. Ц. Масловська, В. Я. Месель-Веселяк, Л. І. Михайлова, О. В. Олійник, В. М. Онегіна, В. І. Перебийніс, В. Я. Плаксієнко, П. Т. Саблук, М. П. Сахачський, О. П. Славкова, А. Я. Сохнич, П. А. Стецюк, О. В. Ульяновченко, Д. В. Шиян, І. І. Червен та інші. Обґрунтуванню теоретичних аспектів та методології відтворювальних процесів присвячені наукові дослідження відомих зарубіжних вчених, зокрема Л. фон Берталанфі, К. Кларка, Л. фон Мізеса, Дж. фон Неймана, Д. Норта, Ю. М. Осипова, Р. Солоу, Т. Свана, Ф. Фукуяма, Ф. ван Хайека, Ш. Хошимури та інших.

Відзначаючи цінність результатів досліджень провідних вчених і сучасних наукових розробок для теорії й практики відтворювальних процесів та їх ефективності в аграрному секторі слід зауважити, що окремі аспекти даної проблематики залишаються недостатньо вивченими й наразі неабиякими актуальними. Більш глибоким дослідженням підлягає обґрунтування детермінантних факторів, логіки еволюції процесу інноваційного відтворення в агропромисловому виробництві та структурних властивостей відтворювальної динаміки з урахуванням виду і типу відтворення. Потребують удосконалення методичні підходи до інтегральної оцінки відтворювальної динаміки та фінансового й управлінського інструментарію забезпечення прискореного відтворення в аграрному секторі, його розвитку й підвищення ефективності суб'єктів й механізмів даного процесу. Відтак системне дослідження ефективності механізмів відтворення в аграрному секторі є важливим у теоретичному і практичному аспектах, що й зумовило вибір теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами. Дослідження, результати якого представлені в дисертаційній роботі, виконані відповідно до завдань, передбачених Державною цільовою програмою розвитку українського села на період до 2015 року (затверджена постановою

Кабінету Міністрів України від 19.09.2007 р. №1158), Концепцією реформування і розвитку аграрної освіти (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 06.04.2011 р. №279-р), Стратегією розвитку аграрного сектору на період до 2020 року (схвалена рішенням Кабінету Міністрів України від 17.10.2013 р. №806-р) та є складовою науково-дослідної роботи Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. Петра Василенка за темою “Організаційно-економічні та технологічні засади підвищення ефективності виробництва і реалізації продукції в умовах формування інноваційної моделі розвитку агропромислового виробництва” (ДР №0111U005203, 2011–2015 рр) та “Формування напрямків та механізмів підвищення ефективності агропромислового виробництва в умовах глобалізації” (ДР №0116U007411, 2016–2021 рр). В межах даних тем автором було опрацьовано засади ефективності механізмів відтворення в аграрному секторі. Обґрунтування доцільності активізації механізмів фінансової кооперації підприємств виконані в межах дослідження за темою: “Науково-методологічне забезпечення підприємницької, маркетингової, логістичної діяльності підприємств агропродуктового комплексу та розвитку земельних відносин на інвестиційно-інноваційних засадах” (ДР №0116U000001, 2016–2020 рр), Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва.

Мета і завдання дослідження.

Мета дослідження полягає у розробці й обґрунтуванні теоретико-методологічних та науково-прикладних засад ефективності механізмів відтворення в аграрному секторі. Поставлена мета зумовила вибір і необхідність розв’язання таких найважливіших завдань:

— розвинути наукові підходи до тлумачення сутності, детермінантних факторів та логіки еволюції процесу інноваційного відтворення в агропромисловому виробництві;

— поглибити наукові основи процесу формування відтворювальних механізмів в аграрному секторі з виділенням їх структурних складових та фун-

кціональних властивостей;

— здійснити методологічне обґрунтування критеріального змісту понять “ефективність відтворення” й “економічна ефективність” з виділенням системних взаємозв’язків і відмінних рис;

— здійснити методологічне обґрунтування структурних властивостей відтворювальної динаміки з урахуванням виду і типу відтворення;

— запропонувати інтерпретацію поняття “сталий розвиток аграрного сектору” з урахуванням ендогенних й екзогенних факторів і сформованих умов відтворювальної динаміки;

— ідентифікувати структуроутворюючі складові процесу розширеного відтворення з позицій забезпечення умов сталого розвитку аграрного сектору та систематизувати індикатори оцінки його ефективності;

— оцінити сучасний стан відтворювального процесу та потенціал забезпечення інноваційного відтворення в аграрному секторі;

— розвинути методичні підходи до інтегральної оцінки відтворювальної динаміки з урахуванням ефективності використання основних виробничих факторів в господарській діяльності сільськогосподарських підприємств;

— надати пропозиції щодо фінансового й управлінського інструментарію забезпечення прискореного відтворення в аграрному секторі, його розвитку та підвищення ефективності суб’єктів і механізмів даного процесу;

— визначити шляхи узгодження імперативу ефективності функціонування механізмів відтворення в аграрному секторі із завданням збереження біологічного різноманіття в контексті імплементації моделі сталого розвитку;

— обґрунтувати концептуальну модель інституціонального забезпечення процесу відтворення в аграрному секторі на засадах системної взаємодії;

— розробити концептуальні положення формування ресурсної політики підприємств аграрного сектору з урахуванням її існуючих типів та завдань розширеного відтворення й підвищення ефективності функціонування;

— сформулювати пропозиції щодо фінансового забезпечення розширеного

відтворення в аграрному секторі з урахуванням різних джерел та ризиків діяльності.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення ефективності механізмів відтворення в аграрному секторі.

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та практичні засади забезпечення ефективності механізмів відтворення в аграрному секторі.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дисертаційного дослідження є системний підхід до дослідження відтворювальної динаміки та проблем ефективного функціонування механізмів відтворення в аграрному секторі.

Для досягнення мети дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема: аналізу та синтезу (для дослідження сутності механізмів відтворення, їх складових елементів та їх функціонування у взаємодії), абстрактно-логічний (для розробки та формулювання гіпотез), індукції та дедукції (для розробки та обґрунтування висновків), історичний (для дослідження генезису особливостей відтворення людського капіталу), монографічний (для дослідження засад формування ефективних механізмів відтворення та підготовки відповідних узагальнень), сукупність економіко-математичних та статистичних методів (для перевірки гіпотез, розрахунків раціональних параметрів основного та оборотного капіталу сільськогосподарських підприємств, прогнозуванні демографічних тенденцій, інтегральної оцінки відтворювальної динаміки).

Інформаційною базою дослідження є законодавчі й нормативні акти України, аналітичні та інформаційні матеріали міжнародних економічних організацій; дані Державної служби статистики України, Міністерства аграрної політики та продовольства України, аналітичні огляди та звіти Світового банку; наукові видання з питань соціально-економічного розвитку та проблем управління аграрним сектором, інформаційно-аналітичні матеріали з проблем виробництва та процесу відтворення, дані річної статистичної і бухгалтерської

звітності сільськогосподарських підприємств України та Харківської області; публікації у періодичних виданнях, ресурси мережі Internet, результати власних досліджень економічної діяльності аграрних підприємств Харківської області.

Наукова новизна одержаних результатів

полягає в обґрунтуванні теоретичних, методологічних та практичних засад забезпечення ефективності механізмів відтворення в аграрному секторі, зокрема:

вперше:

— розкрито сутнісну характеристику процесу інноваційного відтворення в агропромисловому виробництві з виділенням його базових детермінант (безперервний інноваційний процес, наявність власних інновацій), екзогенних (ефективність базисних інститутів економіки, нормативно-правове, інфраструктурне забезпечення) й ендогенних (кадрове, матеріально-технічне, фінансове, інформаційне забезпечення) факторів впливу на інноваційну динаміку та визначенням логіки відтворювального процесу (за умов власних і залучених інновацій);

— обґрунтовано рекурсивний характер відтворювального процесу в аграрному секторі, сутнісний зміст якого полягає в часовому, просторовому, структурному розрізах повторюваності й цілеспрямованому впливі складових і механізмів відтворення на результати функціонування економічної системи, стан якої на кожному попередньому етапі розвитку детермінує її функціонування на наступному, а вид відтворення визначається структурним потенціалом процесу виробництва;

— розроблено концептуальну модель інституціонального забезпечення процесу відтворення в аграрному секторі, суть якої полягає у формуванні єдиної організаційної основи і системного інституціонального впливу на відтворювальну динаміку за рахунок запровадження програмно-цільового підходу, інфраструктурного, нормативно-правового, інформаційного, кадрового, інве-

стиційного забезпечення процесу розширеного відтворення, а також комунікаційної взаємодії органів управління, розвитку інтеграційних формувань агробізнесу, впровадження інноваційних технологій виробництва й управління;

удосконалено:

— обґрунтування критеріального змісту понять “ефективності відтворення” (як забезпечення умов розширеного відтворення, циклічності економічних процесів і функціонування економічної системи в довгостроковому періоді) та “економічної ефективності” (як результативного функціонування й розвитку економічного об’єкту протягом тривалого періоду) з виділенням системних взаємозв’язків (довгостроковий період функціонування та якісні зміни) і відмінних рис (досягнення ефекту, вимірюваного його відношенням до витрат або відношенням фактичних витрат до еталонних);

— трактування поняття “сталий розвиток аграрного сектору”, яке на відміну від існуючих дефініцій, визначено як процес ефективного функціонування аграрної сфери, що базується на довгостроковому розширеному відтворенні, детермінується наявними ендогенними (стан й ефективність використання ресурсного потенціалу, організаційно-економічні форми господарювання, інноваційна активність, спеціалізація, концентрація й диверсифікація виробництва) й екзогенними (інституціональне середовище, ринкові умови, державне регулювання, стан навколишнього середовища, зовнішньоекономічні зв’язки) факторами і сформованими умовами відтворювальної динаміки й забезпечує інноваційне оновлення виробництва, збереження природного потенціалу, підвищення рівня й якості життя;

— обґрунтування пріоритетності збереження біологічного різноманіття в процесі господарської діяльності сільськогосподарських підприємств, що передбачає імплементацію принципів і елементів політики сталого розвитку в виробничі програми, запровадження дієвих механізмів мотивації, обґрунтування довгострокових перспектив і відповідних стимулів, диверсифікацію ді-

яльності й управління підприємницьким ризиком;

— концептуальні положення формування ресурсної політики підприємств аграрного сектору, які, на відміну від існуючих підходів, узагальнюють позитивні елементи її найбільш загальних типів (політики максимального самозабезпечення необхідними ресурсами і політики максимального залучення ресурсів з ринку) та орієнтовані на отримання синергетичного ефекту від сукупності обґрунтованих управлінських впливів, спрямованих на формування й використання ресурсного потенціалу, досягнення встановлених цілей відповідно до конкретних умов функціонування підприємства, що сприятиме прискоренню темпів відтворення та підвищенню ефективності функціонування аграрного сектору;

дістали подальшого розвитку:

— наукові основи процесу формування й функціонування відтворювальних механізмів в аграрному секторі, які доповнено їх структурною характеристикою з виділенням метамеханізму, що інтегрує всі наявні в економічній системі (макро-, мезо-, мікрорівнів) механізми відтворення та функціональних властивостей декомпозиції і композиції, що забезпечують взаємодію між рівнями відтворення;

— ідентифікація структуроутворюючих складових процесу розширеного відтворення як детермінант сталого розвитку, до складу яких віднесено виробничу (формує виробництво продукції в обсязі й асортименті, які відповідають рівню продовольчого забезпечення населення), економічну (забезпечує фінансові й економічні можливості розширеного відтворення), соціальну (формує прийнятний рівень життя й забезпеченість матеріальними благами працівників аграрної сфери), екологічну (збереження природного потенціалу й екологічну рівновагу) та систематизація індикаторів сталого розвитку, серед яких виділено економічні (темпи зростання продукції, виробництво продукції на одну особу, показники фінансового стану підприємств, рівень інноваційної активності), соціальні (рівень кваліфікації кадрів, співвідношення

споживчих цін і оплати праці в галузі, співвідношення оплати праці в галузі і національній економіці), екологічні (рівень родючості ґрунтів, частка земель з високим техногенним навантаженням, частка земель, схильних до ерозії, частка необроблюваних земель, окислені землі);

— теоретико-методологічні обґрунтування й методичний підхід до інтегральної оцінки відтворювальної динаміки, які ґрунтуються на визначенні сукупного впливу якісних і кількісних показників господарської діяльності сільськогосподарських виробників і характеризують участь у відтворювальному процесі трудових, матеріальних, фінансових, земельних ресурсів, капіталу;

— пропозиції щодо забезпечення розширеного відтворення в аграрному секторі, його розвитку та підвищення ефективності суб'єктів і механізмів даного процесу за допомогою запровадження інноваційного управлінського (розробка й реалізація біполярної стратегії розвитку товаровиробників) та фінансового інструментарію (формування і розвиток механізму обігу аграрних розписок та внутрішніх трансфертних цін);

— пропозиції щодо фінансового забезпечення розширеного відтворення в аграрному секторі за допомогою використання інструментів зворотного викупу, розвитку механізмів міжгосподарської кооперації у сферах фінансування витрат та управління ризиками, формування фондів взаємного кредитування кооперативного типу, взаємних резервних фондів, формування фінансово-кредитної інфраструктури, реалізації принципів державно-приватного партнерства.

Практичне значення одержаних результатів.

Теоретичні положення та методичні рекомендації, викладені в дисертаційній роботі, поглиблюють практику формування ефективних механізмів відтворення та забезпечують можливість реалізації інноваційного відтворення в аграрному секторі. Основні теоретичні висновки, викладені в дисертації, доведено до рівня методичних розробок та конкретних рекомендацій, що ви-

користано та впроваджено в практику управління й господарювання.

Основні результати дисертаційного дослідження, висновки та рекомендації, схвалені та використовуються у роботі Міністерства аграрної політики та продовольства України, в частині підвищення рівня фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств, розвитку кооперації, забезпечення стабільної системи державної підтримки аграрного сектору та розвитку системи його кредитного забезпечення (довідка №37-13-15/10544 від 03.04.2018 р.), НААН України, в частині обґрунтування раціонального (з точки зору мінімізації ризиків та підвищення економічної ефективності) розміру капіталу (довідка №7 від 3.06.2016 р.), департаменту агропромислового розвитку Харківської обласної державної адміністрації, в частині обґрунтування пропозиції щодо забезпечення сталого розвитку аграрної галузі та підприємств, що її формують (довідка №11-20/02/485 від 24.02.2014 р.), ТОВ Агрофірма “Подолівська” Барвінківського району Харківської області, в частині пропозицій щодо удосконалення системи планування виробничо-господарської діяльності, документообігу та структури грошових потоків підприємства (довідка №27 від 17.12.2014 р.), ПАТ “Агрокомбінат “Слобожанський” Чугуївського району Харківської області, в частині обґрунтування фінансової моделі підприємства (довідка №79 від 29.06.2016 р.), ТОВ “Відродження” Харківського району Харківської області, обґрунтування мінімізації ризиків в процесі залучення інвестицій (довідка №14 від 12.05.2016 р.), ФГ “Усадьба Болотова” Харківського району Харківської області, в частині мільтиаспектних досліджень механізмів відтворення в розрізах людського капіталу, генетичного різноманіття, основного та оборотного капіталу (довідка №34-21 від 17.11.2016 р.), ТОВ “Агрофірма “Іванівський Лан” Чугуївського району Харківської області, пропозиції з обґрунтування раціональних розмірів капіталу (довідка №37 від 11.09.2015 р.), СФГ “Агро-Стиль” Зіньківського району Полтавської області, в частині доробку у сфері ресурсної політики, мінімізації ризику під час залучення інвестицій (довідка №11 від 18.04.2016 р.).

Наукові результати, отримані при виконанні дисертаційного дослідження використовуються в навчальному процесі Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. Петра Василенка при викладанні дисциплін “Гроші та кредит”, “Фінанси, гроші і кредит” (довідка №41 від 5.04.2016 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням. Наукові положення, розробки, результати, висновки і рекомендації, що виносяться на захист, одержані автором самостійно. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації викладені лише ті ідеї, положення і розробки, які належать здобувачеві, про що зазначено у бібліографічному описі таких праць. Робота не містить результатів кандидатської дисертації.

Апробація результатів дисертації. Результати дисертаційного дослідження обговорювалися на науково-методичних семінарах, міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, бізнес-форумах і семінарах, зокрема: на 2-х міжнародних форумах молодих вчених: “Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи” (м. Харків, 2007), “Ринкова трансформація економіки постсоціалістичних країн: стан, проблеми, перспективи” (м. Харків, 2008); других зборах Північно-східного відділення всеукраїнського Конгресу вчених економістів-аграрників (м. Харків, 2009); 5-ти міжнародних науково-практичних інтернет-конференціях: “Роль інновацій у підвищенні наявного потенціалу країни” (м. Тернопіль, 2011), “Ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств” (м. Львів, 2013); “Наукові пріоритети розвитку аграрної сфери в умовах глобальних змін” (м. Тернопіль, 2014), “Проблеми розвитку аграрної економіки в умовах глобалізації” (м. Харків, 2016), міжнародній науково-практичній конференції студентів і молодих учених (м. Бердянськ, 2012); річних зборах всеукраїнського Конгресу вчених економістів-аграрників (м. Київ, 2012), міжнародній науково-практичній конференції “Розвиток національних економік в умовах глобаль-

ної нестабільності” (м. Одеса, 2013), VII міжнародній науково-практичній інтернет-конференції “Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи” (м. Харків, 2016), VIII міжнародній науково-практичній конференції “Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи” (м. Харків, 2017), II Міжнародній науково-практичній конференції “Проблеми і перспективи інноваційного розвитку аграрного сектора економіки в умовах інтеграційних процесів” (м. Харків, 2017), II Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції “Управління ресурсним забезпеченням господарської діяльності підприємств реального сектору економіки” (м. Полтава, 2017).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано у 45 наукових працях загальним обсягом 32,15 ум. друк. арк. (з них особисто автору належить 30,52 ум. друк. арк.), в тому числі: в 2-х монографіях (одна – одноосібна), в 23-х статтях в наукових фахових виданнях України (18 одноосібних), в 4 наукових періодичних виданнях інших держав (усі – одноосібні) та 16 публікацій в інших виданнях.

Структура й обсяг дисертації. Дисертаційну роботу викладено на 530 сторінках загального обсягу, у тому числі, обсяг основного тексту – 390 стор., вона складається зі вступу, п’яти розділів, висновків, списків використаних літературних джерел (до кожного підрозділу), додатків. Дисертація містить 49 таблиць та 57 рисунків. Списки використаних джерел нараховують 581 позицію.

Список використаних джерел до розділу 1

1. Макконнелл К.Р.; Брю С. Экономикс: принципы, проблемы и политика: Пер. с 13-го англ. изд. Москва : ИНФРА-М, 1999. 974 с.
2. Кічурчак М. В. Пріоритети поліпшення відтворення суспільних благ в умовах реалізації стратегії сталого розвитку в економічній системі України. *Економічний простір*. 2017. № 117. С. 102–118.
3. Бобровська О. Формування та відтворення потенціалу сталого розвитку територій регіону. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2017. С. 54–61.
4. Сахацький М. П. Проблеми відродження сільського господарства. Київ : Інститут аграрної економіки, 2000. 304 с.
5. Амбросов В. Я. Особливості сучасного відтворення в сільському господарстві. *Агроінком*. 2004. № 9-10. С. 9–10.
6. Осипов Ю. М. Опыт философии хозяйства: Хозяйство как феномен культуры и самоорганизующаяся система [Электронный ресурс]. Москва : Изд-во МГУ, 1990. Режим доступа: <https://books.google.ru/books?id=J1m3AAAAIAAJ>.
7. Шипилов А. В. Традиционная производственная культура России: сельское хозяйство и присваивающие промыслы: монография. Воронеж : ВГПУ, 2006. 383 с.
8. Катон, Варрон, Колумелла, Плиний о сельском хозяйстве / Под ред. и с ввводной статьей проф. М. И. Бурского. Москва - Ленинград : ОГИЗ, Сельхозгиз, 1937. 302 с.
9. Вергилий П. М. Буколики. Георгики. Энеида.- Пер. с латин. [Вступит статья С. Шервинского, с. 5-26. Примеч. Н. Старостиной. Ил.: Д. Бисти]. Москва : Худож. лит., 1971. 447 с.
10. Glantz M. H., Gommers R., Selvaraju R. Coping with a Changing Climate: Considerations for Adaptation and Mitigation in Agriculture. Rome : Food and Agriculture organization of the United Nations, 2009. 383 p.

11. Гидропоника в сельском хозяйстве. [Сборник статей. Под общ. ред. чл.-кор ВАСХНИЛ А. В. Алпатьева и канд. с.-х. наук Н. К. Соколовой]. Москва : Колос, 1965. 311 с.
12. Ачасова А. О. Питання класифікації процесів деградації ґрунтів. *Вісник ХНАУ*. 2008. № 1. С. 145–148.
13. Карпачевский Л. О., Зубкова Т. А. Экологические функции почв в агро-росфере. *Грунтознавство*. 2010. Т. 11, № 3-4. С. 55–59.
14. Тимирязев К. А. Дарвинизм и селекция. Сельхозгиз, 1937. 157 с.
15. Вавилов Н. И. Избранные произведения в двух томах. Том 1. Ленинград : Наука, 1967. 424 с.
16. История техники / А. А. Зворыкин, Н. И. Осьмова, В. И. Чернышев, С.В. Шухардин. Москва : Соцэргиз, 1962. 772 с.
17. Рунге В. Ф. История дизайна, науки и техники: Учеб. пособие. Издание в двух книгах. Книга 1. Москва : Архитектура-С, 2006. 368 с.
18. Тревельян Д. М. Социальная история Англии. Москва : Издательство иностранной литературы, 1959. 607 с.
19. Манту П. Промышленная революция XVIII столетия в Англии (опыт исследования). Москва : Государственное социально-экономическое издательство, 1957. 440 с.
20. Моделирование экономических процессов: Учебник для студентов вузов, обучающихся по специальностям экономики и управления (06000) / Под ред. Ю.Н. Черемных М.В. Грачевой, Л.Н. Фадеевой. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2005. 351 с.
21. Шелобаев С. И. Математические методы и модели в экономике, финансах, бизнесе: Учеб. пособие для вузов. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2001. 367 с.
22. Клейнер Г. Б. Производственные функции: Теория, методы и применение. Москва : Финансы и статистика, 1986. 239 с.

23. Власов М. П., Шимко П. Д. Моделирование экономических процессов. Ростов н/Д : Феникс, 2005. 409 с.
24. Колемаев В. А. Экономико-математическое моделирование. Моделирование макроэкономических процессов и систем: учебник для студентов вузов, обучающихся по специальности 061800 “Математические методы в экономике”. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2005. 295 с.
25. Solow R. M. A contribution to the theory of economic growth. *Quarterly Journal of Economics*. 1956. Vol. 70(1). P. 65–94.
26. Swan T. Economic growth and capital accumulation. *Economic Record*. 1956. Vol. 32. P. 334–361.
27. Aghion P., Howitt P. Endogenous growth theory. Cambridge : The MIT Press, 1999. 694 p. ISBN 0-262-01166-2.
28. Кенэ Ф., Тюрго А. Р. Ж., Дюпон де Немур П. С. Физиократы. Избранные экономические произведения [предисл. П. Н. Ключкин; пер. с франц., англ., нем.]. Москва : Эксмо, 2008. 1200 с.
29. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. [В 30-ти т.] Изд. 2-е. [Переписка между К.Марксом и Ф. Энгельсом. (Янв. 1860 - сент. 1864). Письма К. Маркса и Ф. Энгельса к разным лицам. (Янв. 1860 - сент. 1864). Подгот. к печати О.П. Валева и Б.А. Крыловым]. Москва : Госполитиздат, 1963. 756 с.
30. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. [В 30-ти т.] Изд. 2-е. Т.26. Ч. 1. [К. Маркс. Теории прибавочной стоимости. (IV том “Капитала”). Подгот. к печати В.К. Брушлинский и И.И. Прейс]. Москва : Госполитиздат, 1962. 476 с.
31. Lewis W. A. Economic development with unlimited supplies of labour. *The Manchester School* . 1954. Vol. 22, no. 2. P. 139–191. Access mode: <http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-9957.1954.tb00021.x>.
32. Олійник О. В. Економічний механізм розширеного відтворення в сільському господарстві: Монографія. К. : Центр навчальної літератури, 2006. 288 с.

33. Воробьев Ю. Н. Механизм воспроизводства финансового капитала в аграрном секторе экономики. *Экономика и управление*. 2000. № 2-3. С. 18–19.
34. von Bertalanffy L. *General System Theory: Foundations, Development, Applications*. New York : George Braziller, 1969. 289 p.
35. Kirby M., Rosenhead J. IFORS operational research hall of fame: Russell L. Ackoff [Electronic resource]. *Intl. Trans. in Op. Res.* 2005. Vol. 12. P. 129–134. online; accessed: <http://acasa.upenn.edu/AckoffHallofFamefin.pdf>.
36. Ackoff R. L. Science in the systems age: Beyond IE, OR, and MS [Electronic resource]. *Operations Research*. 1973. Vol. 21, no. 3. P. 661–671. online; accessed: <http://www.jstor.org/stable/169376>.
37. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства на період до 2020 року / Під ред. В. Я. Месель-Веселяка за ред. Ю. О. Лупенка. Київ : ННЦ “ІАЕ”, 2012.
38. Тарасова І. І. Теоретичні моделі і моделі інноваційного процесу в економіці. *Економіка АПК*. 2013. № 5. С. 80–86.
39. Бем-Баверк Е. Основы теории ценности хозяйственных благ. 1929.- 195с.
40. Аристотель. Сочинения: В 4-ч т. Т.4/Пер. с древнегреч.; Общ. ред А.И. Доватура. Москва : Мысль, 1983. 830 с.
41. Петти В. Экономические и статистические работы, т.І и ІІ. Соцэкгиз, 1940. 324 с.
42. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. А.Смит. Москва : Соцэкгиз, 1962. 684 с.
43. Туган-Барановский М. И. Очерки из новейшей истории политической экономии и социализма. 4-е изд. изд. Санкт-Петербург : тип. М.А. Александра, 1907. 284 с.
44. Роффе А. И. Экономика труда: учебник. Москва : Кнорус, 2010. 400 с.
45. Локк Д. Сочинения: В 3 т./ Пер. с англ. и лат. Т. 3 / Ред. и сост., авт. примеч. А. Л. Субботин. Москва : Мысль, 1988. 668 с.

46. Vaughn K. I. John locke and the labor theory of value. *Journal of Libertarian Studies*. 1978. Vol. 2, no. 4. P.311–326.
47. Особенности воспроизводства регионального капитала: сущность, подходы к оценке, методы управления / Под ред. Ю. В. Савельев. Петрозаводск : Изд-во Карельского научного центра РАН., 2008. 136 с.
48. Дмитриев В. К. Экономические очерки. Москва : ГУ ВШЭ, 2001. 578 с.
49. Bohm-Bawerk E. The ultimate standard of value. *Annals of American Academy of Political and Social Science*. 1894-95. Vol. 5. P.149–208.
50. Хикс Д. Теория экономической истории. Пер. с англ./ Общ. ред. и вступ. ст. Р.М. Нуреева. Москва : НП “Журнал Вопросы экономики”, 2003. 224 с.
51. Лукинов И. И. Воспроизводство и цены. Москва : Экономика, 1977. 431 с.
52. Мельник С. І. Соціально-економічні проблеми відтворення та ефективного використання ресурсного потенціалу села. К. : ННЦ ІАЕ, 2003. 34 с.
53. Шебанін В. С. Системне оновлення і розвиток матеріально-ресурсного потенціалу сільського господарства (організаційно-економічні аспекти). К. : ННЦ ІАЕ, 2005. 276 с.
54. Россоха В. В. Формування і розвиток виробничого потенціалу аграрних підприємств. Київ : ННЦ ІАЕ, 2009. 444 с.
55. Месель-Веселяк В. Я. Дохідність і розширене відтворення в агропромисловому виробництві. *Економіка АПК*. 2008. № 5. С. 12–17.
56. Трегобчук В. М., Юзефович А. Ю., Крисанов Д. Ф. Відтворення та ефективно використання ресурсного потенціалу АПК (теоретичні і практичні аспекти) / Під ред. В. М. Трегобчука. Київ, 2003. 260 с.
57. Стецюк П. А. Методологічні аспекти управління інноваційно-інвестиційною діяльністю підприємств. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2015. № 1. С. 54–61.
58. Стецюк П. А. Теорія і практика управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств. Київ : ННЦ Інститут аграрної економі-

- ки, 2008. 386 с.
59. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / М. В. Присяжнюк, М. В. Зубець, П. Т. Саблук та ін. ; Під ред. М. В. Присяжнюка, М. В. Зубця, П. Т. Саблука та ін. Київ : ННЦ ІАЕ, 2011. 1008 с.
60. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 “Біологічні активи” [Електронний ресурс]. Затв. наказом Міністерства фінансів України від 18.11.2005 №790. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05>.
61. Охорзин В. А. Оптимизация экономических систем. Примеры и алгоритмы в среде Mathcad: Учебное пособие. Москва : Финансы и статистика, 2005. 144 с.
62. Про затвердження Положення про реєстр статистичних одиниць та формування основ вибірки сукупностей одиниць статистичних спостережень за діяльністю підприємств [Електронний ресурс]. Наказ Державного комітету статистики від 16.12.2009р. №481. Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0481202-09>.
63. фон Нейман Д., Моргенштерн О. Теория игр и экономическое поведение. Пер. с англ. под ред. и с доб. Н. Н. Воробьева. Москва : Наука, 1970. 707 с.
64. Канторович Л. В., Горстко А. Б. Оптимальные решения в экономике. Москва : Наука, 1972. 231 с.
65. Таха Х. А. Введение в исследование операций, 7-е издание.: Пер. с англ. М. : Издательский дом “Вильямс”, 2005. 912 с.
66. Елинов Н. П. Основы биотехнологии. Для студентов институтов; аспирантов и практических работников. СПб : Издательская фирма “Наука”, 1995. 599 с.
67. Технологія виробництва продукції тваринництва: Підручник / О. Т. Бусенко, В. Д. Столюк, О. Й. Могильний та ін. ; Під ред. О. Т. Бусенка. Київ : Вища освіта, 2005. 496 с.

68. MilkUA.info Інформаційно-аналітичний портал про молоко і молочне скотарство [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://old.milkua.info/uk/milkprices/>.
69. МЛК интернет-гастроном [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://mlk-trade.com/cat/moloko/index.html>.
70. Левицкий Е. М., Меньшиков С. М., Чижов Ю. А. Моделирование американской экономики. Новосибирск : Наука, 1975. 226 с.
71. Becker G. Human capital : a theoretical and empirical analysis, with special reference to education. Chicago : University of Chicago Press, 1993. ISBN: 0226041190.
72. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. [В 30-ти т.] Изд. 2-е. Т.23. Москва : Госполитиздат, 1960. 907 с.
73. Harvey D. Marx, Capital and the Madness of Economic Reason. New York : Oxford University Press, 2018. 236 p. ISBN: 9780190691486.
74. Savvides A., Stengos T. Human capital and economic growth. Stanford, Calif : Stanford Economics and Finance, 2009. 240 p. ISBN: 9780804755405.
75. Дятлов С. А. Основы теории человеческого капитала. Санкт-Петербург : Изд-во Санкт-Петербург. ун-та экономики и финансов, 1994. 160 с.
76. Бігдан І. А., Богатирьова В. В., Кравченко С. Г. Економічна сутність інтелектуального капіталу: роздуми бухгалтера та фінансиста. Харків : ХІБМ, 2012. 248 с.
77. Fukuyama F. Social Capital by Francis Fukuyama (The Tanner Lectures on Human Values, Brasenose College, Oxford 1997) Reprint. Oxford : Brasenose College, 1997.
78. Baron A., Armstrong M. Human Capital Management: Achieving Added Value Through People. London Philadelphia : Kogan Page, 2008. 240 p. ISBN: 9780749453848.
79. Ehrenberg R. G., Smith R. S. Modern Labor Economics: Theory and Public Policy (11th Edition). 11 edition. Upper Saddle River, NJ : Prentice

- Hall, 2011. 672 p.
80. Михайлова Л. І. Людський капітал: формування та розвиток в сільських регіонах. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 388 с.
81. Lindahl M., Canton E. The social returns to education. Human capital: advances in theory and evidence / Ed. by Joop Hartog, Henriette Maassen Van Den Brink. Cambridge (UK), New York : Cambridge University Press, 2007.
P. 21–37.
82. Історія українського селянства: нариси: В 2 т. / О. В. Андрощук, В. К. Баран, А. В. Блануца та ін. ; Під ред. В. А. Смолій. Київ : Наукова думка, 2006. Т. 1. 631 с.
83. Гетьман Д. І. Ризький мирний договір 1921 року та питання повернення культурних цінностей у польсько-українських взаєминах. *Магістеріум*. 2004. № 17. С. 28–35.
84. UNdata : A world of information [Electronic resource]. Access mode: <http://data.un.org/>.
85. Демоскоп [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://demoscope.ru/weekly/pril.php>.
86. Демографічний щорічник “Населення України за 2011 рік”. Київ : Державна служба статистики України, 2012. 444 с.
87. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
88. Капица С. П. Очерк теории роста человечества. Москва : Междунар. прогр. образования, 1999. 239 с.
89. Weatherford J. The History of Money. New York : Crown, 1997. 288 p. ISBN: 978-05-175-9980-8.
90. Векслер Е. М., Рифа В. М., Василевич Л. Ф. Менеджмент якості / Під ред. Е. М. Векслера. К. : ВД “Професіонал”, 2008. 320 с.

91. Рамперсад Х. К. Общее управление качеством: личностные и организационные изменения. Москва : ЗАО “Олимп-Бизнес”, 2005. 256 с.
92. Deming W. E. Out of the Crisis. Cambridge : Massachusetts Inst Technology, 1982. 520 p. ISBN:9780911379013.
93. Juran J. Quality Control Handbook. 3rd edition. New York : McGraw Hill Higher Education, 1974. 1600 p. ISBN: 9780070331754.
94. Feigenbaum A. V. Total Quality Control: Engineering and Management; the Technical and Managerial Field for Improving Product Quality, Including Its Reliability, and Forreducing Operating Costs and Losses. New York : McGraw-Hill, 1961. 627 p.
95. Ishikawa K., Ishikawa K. What is Total Quality Control? the Japanese Way. 1st edition. Englewood Cliffs, N.J. : Prentice Hall, 1988. 12. 240 p. ISBN: 9780139524332.
96. Taguchi G., Taguchi Y.-I. W. Introduction to Off-line Quality Control. New York : C. Japan QC Assoc., 1979.
97. Crosby P. B. Quality Is Free: The Art of Making Quality Certain: How to Manage Quality - So That It Becomes A Source of Profit for Your Business. 1st edition. New York : McGraw-Hill Companies, 1979. 309 p. ISBN: 9780070145122.
98. Пшеница и оценка ее качества: пер. с англ. Селивановой К. М. и Серебрянного И. Н. / Под ред. Козьминской Н. П. и Любарского Л. Н. Москва : Колос, 1968. 496 с.
99. Фейгенбаум А. В. Контроль качества продукции: Сокр. пер. с англ. Москва : Экономика, 1986. 471 с.
100. Овощи : Гост В1721-42 - 1726-42 / Нар. ком. заготовок СССР. Москва : Стандартгиз, 1943. 14 с.
101. Шерсть русская весенней стрижки : ГОСТ 455. Изд. офиц. переизд. сентябрь 1948 изд. Москва : Стандартгиз. 3 с.

102. Про затвердження тематичного плану наукових розробок у сфері стандартизації та сертифікації сільськогосподарської продукції на 2006 рік [Електронний ресурс]. Наказ Мін. АП України від 05.07.2006 р. №348. Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/print/?ff=5&fs=10&uid=1021.3006.3&type=0>.
103. Про прийняття національних стандартів України, гармонізованих з міжнародними стандартами, затвердження національних стандартів України, змін до національних стандартів України, скасування національних стандартів України та міждержавних стандартів в Україні [Електронний ресурс]. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 22.08.2013 р. №1010. Режим доступу: <http://www.nau.kiev.ua/druk.php?name=442226-22082013-0.htm>.
104. Гриценко Д. М. Гармонізація Державних стандартів України в галузі птахівництва з Директивами і Постановами ЄЕС [Електронний ресурс]. Poultry Market. Маркетингові дослідження ринків птахівництва і світу. Режим доступу: <http://market.avianua.com/?p=2207>.
105. В Україні тривають заходи щодо гармонізації стандартів виробництва продукції [Електронний ресурс]. Урядовий портал : єдиний портал органів виконавчої влади України. Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245040310&cat_id=244276429.
106. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 №959-хii [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/959-12/print1389888381251622>.
107. Про систему валютного регулювання і валютного контролю : Декрет Кабінету міністрів України від 19.02.1993 №15-93 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/959-12/print1389888381251622>.
108. Результати моніторингу рівня гармонізації діючих міжнародних стандартів в Україні по ТС 34 “Харчові продукти (food products)” [Електрон-

- ний ресурс]. ResearchClub. Режим доступу: <http://www.researchclub.com.ua/jornal/264>.
109. Про затвердження Положення про Національну комісію із зводу харчових продуктів Кодекс аліментаріус та її персонального складу [Електронний ресурс]. Кабінет міністрів України. Постанова від 19.04.1999р. №616. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/616-99-P>».
110. Питання Національної комісії України з Кодексу аліментаріус [Електронний ресурс]. Кабінет міністрів України. Постанова від 03.07.2006р. №903. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/903-2006-P>».
111. Про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. Указ Президента України від 31.05.2011 р. №634/2011. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/634/2011/print1363711576081729>.
112. Про метрологію та метрологічну діяльність [Електронний ресурс]. Закон України від 11.02.1998 р. №113/98-ВР. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/113/98-%D0%B2%D1%80/print1363711576081729>.
113. Про створення українського науково-дослідного і навчального центру проблем стандартизації, сертифікації та якості [Електронний ресурс]. Постанова КМУ від 21.08.2003 р. № 1337. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1337-2003-P>».
114. Про Положення про Державну інспекцію України з питань захисту прав споживачів [Електронний ресурс]. Указ Президента України від 13.04.2011 р. № 465/2011. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/465/2011>.
115. Про Положення про Державну пробірну службу України [Електронний ресурс]. Указ Президента України від 13.04.2011 р. № 461/2011. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/461/2011>.

116. О Федеральном агентстве по техническому регулированию и метрологии [Электронный ресурс]. Постановление Правительства Российской Федерации от 17.06.2004 г. №294. Режим доступа: <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?searchres=&bpas=cd00000&a3=&a3type=1&a3value=&a6=&a6type=1&a6value=&a15=&a15type=1&a15value=&a7type=1&a7from=&a7to=&a7date=&a8=294&a8type=1&a1>.
117. О структуре правительства Республики Беларусь. Указ Президента Республики Беларусь от 05.05.2006 г. № 289. *Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь*. № 74. С. 5–10.
118. Regulation (EU) No 1025/2012 of the European Parliament and of the Council. *Official Journal of European Union*. 2012. November. Vol. 55, no. L316. P. 12–33.
119. Про Національну раду з питань якості [Електронний ресурс]. Указ Президента України від 02.09.1997 р. № 942/97 (із змінами). Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/942/97>.
120. Про ліквідацію деяких консультативних, дорадчих та інших органів [Електронний ресурс]. Указ Президента України від 14.07.2000 р. № 889/2000. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/889/2000>.
121. Про Положення про Державний комітет України по стандартизації, метрології та сертифікації [Електронний ресурс]. Указ Президента України від 24.05.1996 р. (із змінами). Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/375/96/ed20000726>.
122. Про Державний комітет стандартизації, метрології та сертифікації України [Електронний ресурс]. Указ Президента України від 26.07.2000 р. № 926/2000. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/926/2000>.
123. Питання Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики [Електронний ресурс]. Указ Президента Укра-

- їни від 18.03.2003 р. № 225/2003. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/225/2003>.
124. Закон України “Про стандартизацію” [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1315-18/print1443790502808251>.
125. Розпорядження Кабінету Міністрів України “Про визначення державного підприємства, яке виконує функції національного органу стандартизації” від 26.11.2014 р. №1163-р [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1163-2014-СГ/print1443790502808251>.
126. Литвинов А. І. Сільськогосподарська продукція: проблема якості. *Економіка АПК*. 2014. № 6. С. 23–30.
127. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. [В 30-ти т.] Изд. 2-е, Т.24 [К. Маркс. Капитал. Критика политической экономии. Кн. 2. Процесс обращения капитала. Изд. под ред. Ф. Энгельса. Подгот. к печати Ю. Т. Харитонов]. Москва : Госполитиздат, 1961. 648 с.
128. Хошимура Ш. Теория воспроизводства и накопления капитала. Москва : Прогресс, 1978. 255 с.
129. Сажина М. А., Чибриков Г. Г. Экономическая теория : учеб. для вузов. Москва : Норма, 2007. 672 с.
130. Шараев Ю. В. Теория экономического роста. Москва : Изд. дом ГУ ВШЭ, 2006. 254 с.
131. Hansen G. D., Prescott E. C. Malthus to Solow. *American Economic Review, American Economic Association*. 2002. September. Vol. 92(4). P. 1205–1217.
132. Diamond P. A. National debt in a neoclassical growth model. *The American Economic Review*. 1965. Dec. Vol. 55, no. 5. P. 1126–1150.
133. Організаційно-правові питання аграрної реформи в Україні / В. І. Семчик, П. Ф. Кулинич, О. О. Погрібний та ін. ; Під ред. В. І. Семчик. Київ : Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. 280 с.

134. Ломакіна І. Державно-правове регулювання сільського господарства України. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 10. С. 138–140.
135. Білорус О. Політична економія глобалізму і проблеми структурної модернізації національної економіки. *Дослідження міжнародної економіки: Зб. наук. пр.* 2011. № 2(67). С. 3–26.
136. Гончаренко О. В. Методичні аспекти визначення агроінновацій. *Вісник ОНУ ім. Мечнікова*. 2014. Т. 19. С. 48–52.
137. Гончаренко О. В. Інституціональна ефективність агроінновацій: проблеми оцінки та прогнозування. *Інноваційна економіка*. 2014. № 4. С. 240–244.
138. Гончаренко О. В. Оцінка інституціональної ефективності агроінновацій: проблеми виміру. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. № 8(1). С. 23–26.
139. Ricardo D. The works and correspondence of David Ricardo. Indianapolis, IN : Indianapolis : Liberty Fund, 2004. ISBN: 0865979766. 11 v.
140. Канке В. А. Философия экономической науки: Учеб. пособие. Москва : ИНФРА-М, 2009. 384 с.
141. Борисов Е. Ф. Экономическая теория: Учеб. пособие.- 2-е изд., перераб. и доп. Москва : Юрайт, 1999. 384 с.
142. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики. Москва : Фонд экономической книги “Начала”, 1997. 180 с.
143. Мегедь А. Г., Полищук В. П. Пчеловодство: Учебник. Киев : Выща шк. Головное изд-во, 1990. 325 с.
144. Литвинов А. І., Васюренко Л. В. Особливості відтворення в сільському господарстві України в умовах структурної економічної кризи. *Вісник ХНАУ. Серія “Економічні науки”*. 2010. № 11. С. 88–94.
145. Литвинов А. І. Концепція сталого розвитку як основа формування ефе-

- ктивного фінансово-економічного механізму сільськогосподарського підприємства. *Інноваційна економіка*. 2015. № 3. С. 93–98.
146. Литвинов А. І. Людський капітал в системі відтворення сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія "Міжнародні економічні відносини та світове господарство"*. 2016. № 8. С. 5–8. Режим доступу: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/8_2_2016ua/3.pdf.
147. Литвинов А. І. Людський капітал в системі економічного відтворення. Ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств / Матеріали II міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (23-28 травня 2013 р). Львів : ЛНАУ, 2013. С. 61–64.

Список використаних джерел до розділу 2

1. Jain H. Jainism in Buddhist Literature. Alok Prakashan, 1972. Access mode: <http://amazon.com/o/ASIN/B00EQC4H34/>.
2. Лаэртский Д. О жизни, учениях и изречениях знаменитых философов. Историческая библиотека. Москва : АСТ, Астрель, 2011. 576 с.
3. Кант И. Критика чистого разума. Москва : Эксмо, 2015. 734 с.
4. Russell P. Hume on religion [Electronic resource]. The Stanford Encyclopedia of Philosophy / Ed. by Edward N. Zalta. Metaphysics Research Lab, Stanford University, 2016. Access mode: <https://plato.stanford.edu/archives/win2016/entries/hume-religion/>.
5. Einstein A. The Expanded Quotable Einstein. 2nd edition. Princeton : Princeton University Press, 2000. 5. 456 p. ISBN: 9780691070216. Access mode: <http://amazon.com/o/ASIN/0691070210/>.
6. Russell B. What is an Agnostic?. The Collected Papers of Bertrand Russell, Volume 11: Last Philosophical Testament 1947-68. London New York : Routledge, 1997. 936 p. Access mode: <http://amazon.com/o/ASIN/0415094097/>.
7. ван Хайек Ф. А. Пагубная самонадеянность: Ошибки социализма. Москва : Новости, 1992. 302 с.
8. Pruzan P. Research Methodology: The Aims, Practices and Ethics of Science. 1 edition. Cham : Springer International Publishing, 2016. 326 p.
9. von Mises L. Human action: a treatise on economics. San Francisco : Fox & Wilkes, 1996. 906 p.
10. Поппер К. Логика научного исследования. Москва : Республика, 2005. 446 с. ISBN: 525001903X.
11. Sahu P. K. Research Methodology: A Guide for Researchers In Agricultural Science, Social Science and Other Related Fields. 1 edition. New Delhi New York : Springer India, 2013. 432 p. ISBN: 978-81-322-1019-1,978-81-322-1020-7.

12. Somekh B. Action Research: A Methodology for Change and Development. Doing Qualitative Research in Educational Settings. 1st edition. Maidenhead : Open University Press, 2005. 243 p. ISBN: 0335216587,9780335216581.
13. Stallman R. M. The GNU Emacs 24.4 Reference Manual. London : Samurai Media Limited, 2014. 610 p. ISBN: 9789881327710.
14. Dominik C. The Org-Mode 7 Reference Manual: Organize Your Life with GNU Emacs. UK : Network Theory, 2010. 282 p. with contributions by David O'Toole, Bastien Guerry, Philip Rooke, Dan Davison, Eric Schulte, and Thomas Dye.
15. R Core Team. R: A Language and Environment for Statistical Computing. R Foundation for Statistical Computing, Vienna, Austria, 2014. Access mode: <http://www.R-project.org/>.
16. Вильямс В. Р. Почвоведение. Москва : Кн-во студентов Петров. с.-х. акад., 1919.
17. Добряк Д. С., Бабміндра Д. І. Еколого-економічні засади реформування землекористування в ринкових умовах. Київ : Урожай, 2006. 336 с.
18. Новаковський Л. Я., Олещенко М. А. Соціально-економічні проблеми сучасного землекористування. 2-ге вид. Київ : Урожай, 2009. 274 с.
19. Сохнич А. Я. Проблеми використання і охорони земель в умовах ринкової економіки. Львів : Українські технології, 2002. 251 с.
20. Розвиток земельних відносин та системи землекористування в Україні: теорія, методологія і практика / А. М. Третяк, Й. М. Дорош, О. С. Дорош, М. П. Стецюк ; Під ред. А. М. Третяка. Київ : ВІПОЛ, 2012. 250 с.
21. Амбросов В. Я., Маренич Т. Г., Луценко О. А. Відтворення та ефективне використання основних засобів : монографія. Харків : Міськдрук, 2011. 231 с.
22. Андрійчук В. Г., Боброва О. Г. Обґрунтування вимірювальної системи відтворення основних засобів. *Агроінком*. 1999. № 6-7. С. 16–19.

23. Олійник О. В., Морозова Г. С. Економічний механізм сталого розвитку сільськогосподарських підприємств. Харків : Міськдрук, 2012. 272 с.
24. Олійник О. В. Економічний механізм розширеного відтворення в сільському господарстві: Монографія. К. : Центр навчальної літератури, 2006. 288 с.
25. Шиян Д. В. Аграрні цикли: історія, методологія, практика. *Економіка АПК*. 2013. С. 43–48. Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/4464>.
26. Clustering rules: A comparison of partitioning and hierarchical clustering algorithms / A. Reynolds, G. Richards, B. de la Iglesia, V. Rayward-Smith. *Journal of Mathematical Modelling and Algorithms*. 2006. Vol. 5. P. 475–504. 10.1007/s10852-005-9022-1. Access mode: <http://dx.doi.org/10.1007/s10852-005-9022-1>.
27. Ward J. H. Hierarchical grouping to optimize an objective function. *Journal of the American Statistical Association*. 1963. Vol. 58, no. 301. P. 236–244. Access mode: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01621459.1963.10500845>.
28. Hothorn T., Everitt B. S. A Handbook of Statistical Analyses Using R, Second Edition. 2 edition. Boca Raton : Chapman and Hall/CRC, 2009. 7. 376 p. ISBN: 9781420079333.
29. Becker G. Human capital : a theoretical and empirical analysis, with special reference to education. Chicago : University of Chicago Press, 1993. ISBN: 0226041190.
30. Красноручський О. О., Данько Ю. І. Розвиток маркетингу на ринку агропродовольчої продукції України. Харків : Міськдрук, 2009. 261 с.
31. Перебийніс В. І., Житник Т. П. Управління використанням трудових ресурсів на підприємствах. Полтава : РВВ ПУСКУ, 2008. 332 с.
32. Канке В. А. Философия экономической науки: Учеб. пособие. Москва : ИНФРА-М, 2009. 384 с.

33. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. [В 30-ти т.] Изд. 2-е. Т.23. Москва : Госполитиздат, 1960. 907 с.
34. Skousen M. The big three in economics: Adam Smith, Carl Marx, and John Maynard Keynes. New York : M. E. Sharpe, Inc., 2007. 241 p.
35. Борисов Е. Ф. Экономическая теория: Учеб. пособие.- 2-е изд., перераб. и доп. Москва : Юрайт, 1999. 384 с.
36. Данилишин Б., Пилипів В. Формування цілісної національно-господарської системи, соціолого-економічні аспекти. *Вісник НАН України*. 2008. № 7. С. 3–11.
37. Васьківська К., Гнатишин Л. Значення людського капіталу в розвитку сільського господарства [Електронний ресурс]. *Вісник Львівського державного аграрного університету*. 2009. № 16(1). Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Chem_biol/Vldau/APK/2009/files/09vkviad.pdf.
38. Борисова В. А. Економічне відтворення природного ресурсного потенціалу АПК : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец 08.07.02 “Економіка сільського господарства і АПК”. Миколаїв : Миколаївський держ. аграрний ун-т, 2003. 36 с.
39. Буряк П. Ю. Інтенсифікація відтворення виробничого апарату в умовах перехідної економіки : Автореф дис. канд. економ. наук : 08.06.01 / П. Ю. Буряк ; НАН України. Львів : НАН України, 1996. 19 с.
40. Прокопа І. В. Господарський механізм відтворення умов життя працівників аграрної сфери : дис. на здобуття наук. ступ. д-ра екон. наук за спец. 08.07.02 “Економіка сільського господарства і АПК”. Київ : НАН України, 1996. 383 с.
41. Базелер У., Сабов З., Кох В. Основы экономической теории: принципы, проблемы, политика. Германский опыт и российский путь. СПб : Издательство “Питер”, 2000. 800 с.
42. Кулинич Р. О. Валовий внутрішній продукт (валовий регіональний

- продукт) та додана вартість як результативні показники соціально-економічного розвитку держави та її регіонів. *Наука й економіка*. 2006. № 4. С. 42–53.
43. Федосеєва О. В. Особливості механізму державного регулювання аграрного сектора економіки України. *Наука й економіка*. 2009. Т. 2, № 3 (15). С. 184–189.
 44. Щетініна І. О. Особливості функціонування ринкової економіки в сільському господарстві та їхній вплив на прийняття управлінських рішень. [Електронний ресурс]. *Міжвідомчий науковий тематичний збірник “Птахівництво”*. № 63. Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Chem_Biol/Ptah/2009_63/index.files/28.pdf.
 45. Яроцька К. О. Особливості інноваційної діяльності підприємств АПК в умовах вступу до СОТ. *Наука й економіка*. 2008. № 2(10). С. 305–307.
 46. Бентли М. Промышленная гидропоника. Перевод с английского. С предисловием и под ред. канд. биол. наук. В. Н. Былова. Москва : “Колос”, 1965. 376 с.
 47. Гидропоника в сельском хозяйстве. [Сборник статей. Под общ. ред. чл.-кор ВАСХНИЛ А. В. Алпатьева и канд. с.-х. наук Н. К. Соколовой]. Москва : Колос, 1965. 311 с.
 48. Fisher A. G. *The Clash of Progress and Security*. Macmillan, 1935.
 49. Clark C. *The Conditions of Economic Progress*. First edition. MacMillan and Co Limited, 1940.
 50. Яворский Б. М., Детлаф А. А., Лебедев А. К. *Справочник по физике для инженеров и студентов вузов*. Москва : Оникс, 2006. 1056 с.
 51. Вальрас Л. *Элементы чистой политической экономии*. Москва : Издательство “Граф”, 2000. 448 с.
 52. Национальная система политической экономии/ Фридрих Лист. По поводу национализма. Национальная экономия и Фридрих Лист/ граф С. Ю. Витте. *Толковый тариф, или Исследование о развитии промышлен-*

- ности в России в связи с ее общим таможенным тарифом 1891 года / Д. И. Менделеев; [к сб. в целом: сост. и предисл. В. А. Фадеева]. Москва : Европа, 2005. 382 с.
53. Градов А. П. Национальная экономика. 2-е изд. СПб : Питер, 2005. 240 с.
54. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. [В 30-ти т.] Изд. 2-е, Т.25. Ч.1. Москва : Госполитиздат, 1961. 545 с.
55. von Mises L. Socialism: An Economic and Sociological Analysis. New Haven : Ludwig von Mises Institute, 2011. 569 p. ISBN: 9781933550510.
56. Маркс К., Энгельс Ф. Введение к работе К. Маркса “Гражданская война во Франции”. Сочинения. Москва : Госполитиздат, 1962. Т. 22. С. 189–201.
57. Ільницька Г. Я. Формування фінансово-економічного механізму управління підприємством. *Науковий вісник. Український державний лісотехнічний університет: Збірник науково-технічних праць*. 2004. № 14.7. С. 291–294.
58. Галич О. А. Внутрішній економічний механізм підприємства. Полтава : РВВ ПДАА, 2005. 298 с.
59. Циглик І. І. Внутрішній економічний механізм підприємства. Івано-Франківськ : ІМЕ, 2000. 104 с.
60. Антонов Н. Г., Пессель М. А. Денежное обращение, кредит и банки. Москва : Финстатинформ, 1995. 272 с.
61. Завадський Й. С. Управління сільськогосподарським виробництвом у системі АПК. Київ : Вища школа, 1992. 367 с.
62. Саблук П. Т. Економічний механізм АПК у ринковій системі господарювання. *Економіка АПК*. 2007. № 2. С. 3–11.
63. Поддєрьогін А. М. Фінансовий менеджмент / Під ред. кер. кол. авт. і наук. ред. А. М. Поддєрьогін. Київ : КНЕУ, 2005. 535 с.
64. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

65. Про затвердження постійних цін 2010 року на сільськогосподарську продукцію для розрахунку індексу обсягу сільськогосподарського виробництва. Наказ держкомстату від 22.12.2011 №362 [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
66. Головне управління статистики в Харківській області [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.kh.ukrstat.gov.ua/>.
67. Про ціни і ціноутворення : Закон України від 03.12.1990 р. №507-xii [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/507-12/print1360052861264974>.
68. Про ціни і ціноутворення : Закон України від 21.06.2012 р. №5007-vi [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5007-17/print1360052861264974>.
69. Мазаракі А. А. Внутрішній ринок України в умовах дисбалансів між виробництвом і споживанням. *Економіка України*. 2016. № 4. С. 4–18.
70. Земельний кодекс України : від 25.10.2001 р. №2768-III [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2768-14/print1360052861264974>.
71. Зось-Кіор М. В. Удосконалення системи управління земельними ресурсами аграрних підприємств в умовах глобалізації : монографія. Полтава : ПолтНТУ, 2015. 334 с.
72. Гуторов А. О. Економічне обґрунтування раціональних розмірів сільськогосподарських підприємств: теорія та практика. Харків : Міськдрук, 2012. 377 с.
73. Олійник О. В. Циклічність відтворювального процесу в сільському господарстві. Харків : ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, 2005. 322 с.
74. Шиян Д. В. Сталість і циклічність розвитку сільського господарства: теорія, методологія, практика: Монографія. Харків : ХНАУ, 2011. 307 с.
75. Гальчинський А. С. Криза і цикли світового розвитку. Київ : АДЕФ-Україна, 2009. 391 с.

76. Антициклічне регулювання ринкової економіки: глобалізаційна перспектива / Дмитро Григорович Лук'яненко, Анатолій Михайлович Поручник, Ярослава Михайлівна Столярчук та ін. ; Під ред. Д. Г. Лук'яненка, А. М. Поручника. Київ : КНЕУ, 2010. 334 с.
77. Борейко В. І. Цикли, кризи та проблеми розвитку. Рівне : НУВГП, 2012. 393 с.
78. Олешко А. А. Антикризове регулювання національної економіки: теорія і практика. Ірпінь : НУДПСУ, 2012. 349 с.
79. Ткач О. В., Мікула Н. А. Регіональні просторово-економічні системи: сучасний стан та перспективи розвитку. Львів : ІРД НАН України, 2012. 385 с.
80. Thomson D. J. Time series analysis of holocene climate data. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London. Series A, Mathematical and Physical Sciences*. 1990. Vol. 330, no. 1615. P. 601–616.
81. Venables W. N., Ripley B. D. Modern Applied Statistics with S (Statistics and Computing). 4th edition. New York : Springer, 2002. 8. 508 p. ISBN: 9780387954578.
82. Bloomfield P. Fourier Analysis of Time Series: An Introduction (Wiley Series in Probability and Statistics - Applied Probability and Statistics Section). 1 edition. New York : Wiley, 1976. 4. 272 p. ISBN: 9780471082569.
83. Brockwell P. J., Davis R. A. Time Series: Theory and Methods, 2nd Edition. 2nd edition. New York : Springer, 1991. 584 p. ISBN: 9780387974293.
84. Mill J. S. Collected works. Toronto : University of Toronto Press, 1963. Vol. 3.
85. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. [В 30-ти т.] Изд. 2-е. Т. 26 Ч. 2. Москва : Госполитиздат, 1963. 703 с.
86. Harvey D. The Limits to Capital. London, New York : Verso, 2006. 478 p.
87. Макконнелл К.Р.; Брю С. Экономикс: принципы, проблемы и политика: Пер. с 13-го англ. изд. Москва : ИНФРА-М, 1999. 974 с.

88. Farrell M. J. The measurement of productive efficiency. *Journal of the Royal Statistical Society*. 1957. Vol. 120, no. 3. P. 253–290.
89. Markovits R. S. Truth or Economics: On the Definition, Prediction, and Relevance of Economic Efficiency. New Haven, Conn. London : Yale University Press, 2008. 2.
90. Bohm P. Social Efficiency: A Concise Introduction to Welfare Economics. 2nd edition. London : Palgrave, 1987. 8. 200 p. ISBN: 9780333441350.
91. Friedman M. The social responsibility of business is to increase its profits. *New York Times Magazine*. 1970. September 13. P. 122–126.
92. Samuelson P. A. Foundations of Economic Analysis. Later printing edition. Cambridge : Harvard Univ Press, 1948. 447 p.
93. Arrow K. J. Social Choice and Individual Values. 2d edition edition. New York, London, Sydney : John Wiley & Sons, 1963. 124 p.
94. Beckert J. Beyond the Market: The Social Foundations of Economic Efficiency. Princeton : Princeton University Press, 2002. 9. 376 p. ISBN: 9780691049076.
95. Базилевич В. Д. Економічна теорія: Політекономія: Підручник. 6-те вид., перероб. і доп. вид. К. : Знання-Прес, 2007. 719 с.
96. Андрійчук В. Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу : підручник. К. : КНЕУ, 2013. 779 с.
97. Гуторов О. І., Степаненко Т. О. Теоретико-методичні аспекти економічно та екологічно ефективного використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах. *Агроінком*. 2013. № 4–6. С. 62–68.
98. Мартинюк І. В. Екологічна ефективність податкової політики в сфері використання та охорони природно-ресурсного потенціалу. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного ін-ту. Економічні науки*. 2013. № 4. С. 273–278.
99. Матвєєва М. П. Ефективність діяльності сільськогосподарського підприємства: економічна та екологічна складова. *Науковий вісник Львівського*

- університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. Гжицького*. 2013. № 3. С. 259–263.
100. Ташеев Ю. Сутність ефективності в аспекті економічного механізму. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2015. № 10. С. 177–188.
 101. Органік стандарт. Режим доступу: <http://www.organicstandard.com.ua>.
 102. Barr N. Economics of the Welfare State. 5 edition. Oxford University Press, 2012. 5. 416 p. ISBN: 9780199297818. online; accessed: <http://amazon.com/o/ASIN/0199297819/>.
 103. Черниш С. С. Економічний аналіз. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 312 с.
 104. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. [В 30-ти т.] Изд. 2-е, Т.24 [К. Маркс. Капитал. Критика политической экономии. Кн. 2. Процесс обращения капитала. Изд. под ред. Ф. Энгельса. Подгот. к печати Ю. Т. Харитонов]. Москва : Госполитиздат, 1961. 648 с.
 105. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения.[В 30-ти т.] Изд. 2-е Т. 25 Ч. 2. Москва : Госполитиздат, 1962. 551 с.
 106. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. [В 30-ти т.] Изд. 2-е. Т.26. Ч. 1. [К. Маркс. Теории прибавочной стоимости. (IV том “Капитала”). Подгот. к печати В.К. Брушлинский и И.И. Прейс]. Москва : Госполитиздат, 1962. 476 с.
 107. Бём-Баверк О. Критика теории Маркса / Сост. А. В. Куряев. Москва, Челябинск : Социум, 2002. 283 с.
 108. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики. Москва : Фонд экономической книги “Начала”, 1997. 180 с.
 109. United Nations Conference on Environment and Development (UNCED): Drafts, Agenda 21, Rio Declaration, Forest Principles, 3-14 June 1992, Rio de Janeiro. (A/Conf.151/4, Part I, English). United Nations, 1992.

110. United Nations. General Assembly. Resolution A/RES/S-19/2, 19 September 1997 [Electronic resource]. 1997. Access mode: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/S-19/2 (online; accessed: 30.10.2017).
111. United Nations. Report of the World Summit on Sustainable Development [Electronic resource]. Johannesburg, South Africa, 2002. Access mode: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/S-19/2 (online; accessed: 30.10.2017).
112. Leggett J. A., Carter N. T. Rio+20: The United Nations Conference on Sustainable Development, June 2012. Congressional Research Service, 2012. 6.
113. Варченко О. М., Даниленко А. С. Складові економічного механізму сталого розвитку сільського господарства. *Економіка та управління АПК*. 2012. № 8. С. 5–10.
114. Дієсперов В. С. Сталий сільський розвиток: проблеми становлення. Київ : ННЦ ІАЕ, 2011. 216 с.
115. Гуторов О. І. Проблеми сталого землекористування у сільському господарстві: теорія, методологія, практика. Харків : Едена, 2010. 405 с.
116. Морозова Г. С. Теоретико-методологічні засади сталого розвитку аграрного сектора економіки. *Вісник ХНАУ. Серія "Економіка АПК і природокористування"*. 2007. № 6. С. 22–28.
117. Сатир Л. М. Прогнозування сталого розвитку сільських територій України на основі моделі Хольта-Вінтерса. *Інноваційна економіка*. 2014. № 1. С. 106–112.
118. Соколов М. О., Славкова О. П. Аграрний бізнес та його вплив на сталий розвиток сільських територій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія "Міжнародні економічні відносини та світове господарство"*. 2016. С. 97–101.
119. Східницька Г. В. Фінансова політика сталого розвитку сільських тери-

- торій. *Сталий розвиток економіки*. 2015. № 1. С. 226–232.
120. Ткачук В. А. Критерії та індикатори сталого розвитку сільських територій. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес*. 2014. № 200 (1). С. 318–324.
121. Шиян Д. В. Циклічність у формуванні сталого розвитку сільського господарства. Харків : ХНАУ, 2011. 349 с. Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/4466>.
122. Лисецький А. С., Амбросенко О. П. Моделі сталого розвитку сільськогосподарського комплексу України. *Наукові праці МАУП*. 2013. № 1. С. 103–111.
123. Роздайбіда О. В. Сталий сільський розвиток – невід’ємна складова людського розвитку в Україні. *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Сер.: Економічна теорія та право*. 2013. № 2. С. 285–287.
124. Moore M. H. Managing for value: Organizational strategy in for-profit, nonprofit, and governmental organizations. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*. 2000. Vol. 29, no. suppl 1. P. 183–208.
125. Kaplan R. S., Norton D. P. Putting the balanced scorecard to work. *Performance measurement, management, and appraisal sourcebook*. 1995. Vol. 66.
126. Господарський кодекс України. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15/print1361472511601946>.
127. Maslow A. H. A theory of human motivation. *Psychological review*. 1943. Vol. 50, no. 4. P. 370.
128. Deci E., Ryan R. M. Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior (Perspectives in Social Psychology). New York : Plenum Press, 1985. 8. 371 p.
129. Населення України за 2010 рік : Статистичний щорічник. Київ : Дер-

- жавна служба статистики України, 2011. 442 с. Режим доступу: <http://www.iaa.kiev.ua/>.
130. Населення України за 2012 рік : Демографічний щорічник. Київ : Державна служба статистики України, 2013. 448 с. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
131. Чисельність наявного населення України на 1 січня 2014 року. Київ : Державна служба статистики України, 2014. 112 с. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
132. Валова продукція сільського господарства України за 2010 рік: Статистичний бюлетень. Київ : Держстат, 2011. 24 с.
133. Валова продукція сільського господарства України (у постійних цінах 2010 р.) за 2014 рік : Статистичний бюлетень. Київ : Державна служба статистики України, 2015. 27 с.
134. Литвинов А. І. Аналіз відтворення в сільськогосподарських підприємствах за допомогою економіко-математичних моделей. Стан, тенденції та перспективи розвитку аграрної економіки / Під ред. д.е.н., професора Ю. О. Нестерчук (Частина 2). Видавець “Сочінський”, 2012. С. 54–62.
135. Литвинов А. І. Сталий розвиток сільськогосподарського підприємства – структурні проблеми. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2010. № 2. С. 275–280.
136. Литвинов А. І. Критерії економічного розвитку сільськогосподарського підприємства. *Інноваційна економіка*. 2015. № 1. С. 67–70. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/inek_2015_1_13.pdf.
137. Литвинов А. І., Литвинова О. М. Формування ринкової стратегії в системі забезпечення сталого розвитку сільськогосподарських підприємств. *Економіка та суспільство*. 2016. № 4. С. 160–163. Режим доступу: <http://economyandsociety.in.ua/journal-4/11-stati-4/293-litvinov-a-i-litvinova-o-m>.

138. Литвинов А. І. Фінансово-економічний механізм: яке розуміння є вірним?. Матеріали VII міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції "Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи". Харків : ХНТУСГ, 2016. 7-8 квітня 2016 року. С. 255–257.

Список використаних джерел до розділу 3

1. Державне агенство земельних ресурсів України. Офіційний сайт. Режим доступу: <http://www.dazru.gov.ua>.
2. Сохнич А. Я. Проблеми використання і охорони земель в умовах ринкової економіки. Львів : Українські технології, 2002. 251 с.
3. Земельний кодекс України : від 25.10.2001 р. №2768-III [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2768-14/print1360052861264974>.
4. Мелиорация земель / А. И. Голованов, И. П. Айдаров, М. С. Григоров и др. ; Под ред. А. И. Голованова. Москва : КолосС, 2011. 824 с.
5. Jackson M., della Dora V. “Dreams so big only the sea can hold them”: man-made islands as anxious spaces, cultural icons, and travelling visions. *Environment and Planning*. 2009. Vol. 41(9).P. 2086–2104.
6. Kondo T. Technological advances in Japan’s coastal development land reclamation and artificial islands. *Marine Technology Society Journal*. 1995. Vol. 9, no. 3. P. 42–49.
7. Reuss M. Learning from the Dutch: Technology, Management, and Water Resources Development. *Technology and Culture*. 2002. Vol. 43, no. 3. P. 465–472.
8. Neo-Atlantis: The Netherlands under a 5-m sea level rise / Xander Olsthoorn, Peter Werff, LaurensM. Bouwer, Dave Huitema. *Climatic Change*. 2008. Vol. 91. P. 103–122. Access mode: <http://dx.doi.org/10.1007/s10584-008-9423-z>.
9. Birnbaum J. Sustainable revolution : permaculture in ecovillages, urban farms, and communities worldwide. Berkeley, Calif : North Atlantic Books, 2014. 368 p. ISBN: 9781583946480.
10. Hanson D. Breaking through concrete: building an urban farm revival. Berkeley : University of California Press, 2011. 200 p. ISBN: 9780520270541.

11. Carpenter N. Farm city : the education of an urban farmer. New York : Penguin Books, 2010. ISBN: 9780143117285.
12. Ранчева Ц. Интенсивное производство шампиньонов / Подред. Л. А. Девочкина. Москва : Агропромиздат, 1990. 190 с.
13. Голуб Г. А. Технологічний процес виробництва печериць з використанням пристосованих приміщень. Київ : Науковий світ, 2007. 24 с.
14. Дворнина А. А. Базидиальные съедобные грибы в искусственной культуре. Кишинев : Штиинца, 1990. 111 с.
15. Гидропоника в сельском хозяйстве. [Сборник статей. Под общ. ред. чл.-кор ВАСХНИЛ А. В. Алпатьева и канд. с.-х. наук Н. К. Соколовой]. Москва : Колос, 1965. 311 с.
16. Бентли М. Промышленная гидропоника. Перевод с английского. С предисловием и под ред. канд. биол. наук. В. Н. Былова. Москва : "Колос", 1965. 376 с.
17. Гіль Л. С., Пашковський А. І., Суліма Л. Сучасні технології овочівництва закритого і відкритого ґрунту: навч. посіб. Ч. 1. Закритий ґрунт. Вінниця : Нова Книга, 2008. 367 с.
18. Змиевской торговый дом. ЗАО "Альянс" [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://td-zof.com.ua/o-nas/zao-alyans.html>.
19. Грибное дело. Добро пожаловать [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://gribnoedelo.com.ua/>.
20. Титов И. Н., Усоев В. М. Вермикультура как возобновляемый источник животного белка из органических отходов. *Вестник Томского государственного университета. Биология*. 2012. № 2(18). С. 74–80.
21. Ramos-Elorduy J. Insects : A sustainable source of food ?. *Ecology of Food and Nutrition*. 1997. Vol. 36, no. 2-4. P. 247–276.
22. DeFoliart G. R. Insects as food: Why the western attitude is important. *Annual Review of Entomology*. 1999. Vol. 44, no. 1. P. 21–50. PMID: 9990715. Access mode: <http://www.annualreviews.org/doi/abs/10.1146/>

- annurev.ento.44.1.21.
23. Milner H. W. Algae as food. *Scientific American*. 1953. oct. Vol. 189. P. 31–35.
 24. Rhodes C. J. Oil from algae; salvation from peak oil?. *Science Progress*. 2009. May. Vol. 92, no. 1. P.39–90.
 25. Hall C. A. S., Benemann J. R. Oil from algae?. *BioScience*. 2011. Vol. 61, no. 10. P. 741–742. Access mode: <http://www.jstor.org/stable/10.1525/bio.2011.61.10.2>.
 26. Кауричев И. С., Гречин И. П. Почвоведение. Москва : Колос, 1969. 543 с.
 27. Про затвердження Методики нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення. Постанова КМУ №831 від 16.11.2016 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/831-2016-%25D0%25BF>.
 28. Декларація про державний суверенітет України. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1990. № 31. ст. 429.
 29. Дарвин Ч. Происхождение видов. Москва Ленинград : Сельхозгиз, 1935. 630 с.
 30. Мичурин И. В. Итоги шестидесятилетних работ. Москва : Сельхозгиз, 1949. 671 с.
 31. Аширбеков У. А., Зонн И. С. Арал: история исчезающего моря. Душанбе : МФСА, 2003. 86 с.
 32. Food and Agriculture Organization of the United Nations [Electronic resource]. Access mode: <http://www.fao.org>.
 33. EUROSTAT your key to European statistics [Electronic resource]. online; accessed: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/main/home>.
 34. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
 35. Литвинов А. І. Динаміка вартості основних засобів в сільському господарстві Харківської області. *Вісник Харківського національного технічно-*

- го університету сільського господарства: Економічні науки. Вип. 137.*
2013. С. 169–179.
36. Добряк Д. С., Бабміндра Д. І. Еколого-економічні засади реформування землекористування в ринкових умовах. Київ : Урожай, 2006. 336 с.
 37. Новаковський Л. Я., Олещенко М. А. Соціально-економічні проблеми сучасного землекористування. 2-ге вид. Київ : Урожай, 2009. 274 с.
 38. Розвиток земельних відносин та системи землекористування в Україні: теорія, методологія і практика / А. М. Третяк, Й. М. Дорош, О. С. Дорош, М. П. Стецюк ; Під ред. А. М. Третяка. Київ : ВІПОЛ, 2012. 250 с.
 39. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 (МСБО 16) Основні засоби [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_014.
 40. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 “Основні засоби” [Електронний ресурс]. затв. наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>.
 41. Гальчинський А. С. Криза і цикли світового розвитку. Київ : АДЕФ-Україна, 2009. 391 с.
 42. Олійник О. В. Економічний механізм розширеного відтворення в сільському господарстві: Монографія. К. : Центр навчальної літератури, 2006. 288 с.
 43. Дієсперов В. С. Сталий сільський розвиток: проблеми становлення. Київ : ННЦ ІАЕ, 2011. 216 с.
 44. Масловська Л. Ц. Сталий розвиток продуктивних сил регіонів: теорія, методологія, практика. Київ : Видавництво КНТЕУ, 2003. 365 с.
 45. Амбросов В. Я., Маренич Т. Г., Луценко О. А. Відтворення та ефективне використання основних засобів : монографія. Харків : Міськдрук, 2011. 231 с.

46. Амбросов В. Я., Маренич Т. Г. Механізми ефективного функціонування агроформувань. *Економіка України*. 2006. № 6. С. 60–66.
47. von Mises L. *Human action: a treatise on economics*. San Francisco : Fox & Wilkes, 1996. 906 p.
48. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення фінансової підтримки суб'єктів господарювання агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів та компенсації лізингових платежів. Постанова Кабінету Міністрів України від 10 серпня 2010 р. №794 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/794-2010-%D0%BF>.
49. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо підтримки сільськогосподарських товаровиробників. Закон України від 22 грудня 2011 р. №4268-vi [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4268-17>.
50. Clustering rules: A comparison of partitioning and hierarchical clustering algorithms / A. Reynolds, G. Richards, B. de la Iglesia, V. Rayward-Smith. *Journal of Mathematical Modelling and Algorithms*. 2006. Vol. 5. P. 475–504. 10.1007/s10852-005-9022-1. Access mode: <http://dx.doi.org/10.1007/s10852-005-9022-1>.
51. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
52. Ward J. H. Hierarchical grouping to optimize an objective function. *Journal of the American Statistical Association*. 1963. Vol. 58, no. 301. P. 236–244. Access mode: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01621459.1963.10500845>.
53. Hothorn T., Everitt B. S. *A Handbook of Statistical Analyses Using R*, Second Edition. 2 edition. Boca Raton : Chapman and Hall/CRC, 2009. 7. 376 p. ISBN: 9781420079333.

54. Литвинов А. І. Земля в економічному процесі відтворення в сільському господарстві. *Регіональна бізнес-економіка та управління*. 2012. № 1(33). С. 135–139.
55. Литвинов А. І. Проблеми відтворення в м'ясному скотарстві та м'ясопереробній промисловості Харківської області. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. 2012. Т. 1, № 2(5). С. 145–148.
56. Литвинов А. І. Земельний банк – передумова успішного функціонування ринку землі в Україні. Трансформація земельних відносин до ринкових умов господарювання. Матеріали Других регіональних річних зборів Північно-Східного відділення Всеукраїнського Конгресу вчених економістів-аграрників, 5 лютого 2009 р., м. Харків. Харків : ХНТУСГ, 2009. С. 165–167.
57. Литвинов А. І. Спеціалізований земельний банк - втрачена ланка в системі державної підтримки сільського господарства.. Організаційно - економічні трансформації в аграрному виробництві: матеріали Третіх регіональних зборів Північно - Східного відділення Всеукраїнського Конгресу вчених економістів - аграрників, 10.12.2009 р. Харків : ХНТУСГ, 2010. С. 268–273.
58. Литвинов А. І., Васюренко Л. В. Розвиток земельних відносин та проблема ефективності сільськогосподарського підприємства. Теоретико-методологічні і науково-практичні засади інвестиційного, фінансового та облікового забезпечення розвитку економіки: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. 15-16 листопада 2011р. ПДАТУ, м. Кам'янець-Подільський. Ч.1. Тернопіль : Крок, 2011. С. 38–40.
59. Litvinov A. Innovations and development of the agricultural enterprise. *Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Seria: Organizacja i Zarządzanie*. 2016. Vol. 87. P. 263–274. online; accessed: http://www.woiz.polsl.pl/znwoiz/z87/Art_19_Litvinow.pdf.

Список використаних джерел до розділу 4

1. Юртін І. І., Юнькова О. О. Методичні рекомендації щодо забезпечення практичних і лабораторних занять з дисципліни Економетрія (для бакалаврів). Київ : Персонал, 2009. 31 с.
2. Бек У. Что такое глобализация? : Ошибки глобализма - ответы на глобализацию. Москва : Прогресс-Традиция, 2001. 301 с.
3. Глобалізація і сучасний міжнародний процес / Борис Іванович Гуменюк, Сергій Олександрович Шергін, Валерій Михайлович Бебик та ін. ; Під ред. Б. І. Гуменюк, С. О. Шергін. Київ : Університет "Україна", 2009. 508 с.
4. Лещук В. П. Фінансова глобалізація в умовах глобалізації світової економіки. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. № 20.12. С. 118–124.
5. Всемирная история. В 10-ти т.- Т.2 / Под ред. Е. М. Жукова. Москва : Госполитиздат, 1956. 899 с.
6. Бейкер С. Древний Рим. Взлет и падение империи. СПб : Амфора. ТИД Амфора, 2008. 451 с.
7. Калашнікова Т. В. Удосконалення державної підтримки аграрних підприємств України в умовах глобалізації. Харків : ФОП Середняк Т.К., 2014. 280 с.
8. Глобалізація і безпека розвитку / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко, М. О. Гончаренко та ін. ; Під ред. О. Г. Білоруса. Київ : КНЕУ, 2001. 734 с.
9. Білорус О. Політична економія глобалізму і проблеми структурної модернізації національної економіки. *Дослідження міжнародної економіки: Зб. наук. пр.* 2011. № 2(67). С. 3–26.
10. Білорус О. Г. Економічна глобалістика. Світ - система глобалізму : монографія. Київ : Ун-т "Україна 2016. 533 с.
11. Білорус О. Закономірності і тенденції відтворювальної еволюції та структурної трансформації глобального капіталу. *Економічна теорія*. 2016.

- № 1. С. 5–16.
12. Кириленко І. Г. Глобалізація Ноосфери & Перспективи України. Вінниця : Нілан, 2014. 463 с.
 13. Філіпенко А. С. Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність. Київ : Знання, 2007. 670 с.
 14. Канаев Н. М. Глобализация и высшее образование. взгляд из юнеско. *Философия образования*. 2005. № 1(12). С. 15–21.
 15. Иванова И. А. Глобализация мировых товарных рынков и ее вызовы к современной системе международных экономических отношений. *Культура народов причерноморья*. 2009. № 172. С. 161–164.
 16. Тульчинська С. О. Проблеми і наслідки взаємодії країн в процесі відтворення виробництва. *Економічний вісник Національного технічного університету України "КПІ"*. 2016. С. 114–120.
 17. The state of food insecurity in the world : how does international price volatility affect domestic economies and food security. Rome : Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2011. ISBN: 9789251069271.
 18. World development indicators and global development finance [Electronic resource]. Access mode: <http://databank.worldbank.org>.
 19. Сільське господарство України 2011 : статистичний збірник. Київ : Держкомстат України, 2012. 386 с.
 20. Шуст О. А. Глобалізація світової економіки та її наслідки для світового ринку м'яса. *Сталий розвиток економіки*. 2012. № 3. С. 17–22.
 21. Hansen G. D., Prescott E. C. Malthus to Solow. *American Economic Review, American Economic Association*. 2002. September. Vol. 92(4). P. 1205–1217.
 22. FAO Statistical Yearbook, 2012. Rome : FAO, 2012. 366 p.
 23. Nath P. The FAO field programme and agricultural development in Asia and the Pacific. Bangkok : FAO, Bangkok (Thailand). Regional Office for Asia and the Pacific, 1999. 66 p.

24. Food and Agriculture Organization of the United Nations [Electronic resource]. Access mode: <http://www.fao.org>.
25. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
26. Грищенко А. Европейский и евразийский векторы экономической интеграции украины. *Економіка України*. 2012. № 7. С. 80–88.
27. Литвинов А. І. Глобалізація і місце України у вирішенні світової продовольчої проблеми: лекція для студентів денної та заочної форм навчання галузей знань 0305 “Економіка і підприємництво”, 0306 “Менеджмент і адміністрування” напрямів підготовки 6.030509 “Облік і аудит”, 6.030504 “Економіка підприємства”, 6.030601 “Менеджмент”. Харків : ХНТУСГ, 2013. 21 с.
28. Гайдуцький А. П. Міжнародні інвестиційні процеси у розв’язанні глобальної продовольчої проблеми. *Актуальні проблеми економіки*. 2001. № 1. С. 111–121.
29. Ukraine and the World Economy: Risk Assessment and Policy Recommendations. Institute for Economic Research and Policy Consulting. German Advisory Group on Economic Reforms with the Ukrainian Government, 2002.
30. Willer H., Kilcher L. The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends. Bonn, Frick : IFOAM & FiBL, 2011.
31. Frisco.pl [Electronic resource]. Access mode: www.frisco.pl.
32. Красноручський О. О., Данько Ю. І. Розвиток маркетингу на ринку агропродовольчої продукції України. Харків : Міськдрук, 2009. 261 с.
33. Щекин Г. В. Социальная теория и кадровая политика: Монография. К. : МАУП, 2000. 576 с.
34. Перебийніс В. І., Житник Т. П. Управління використанням трудових ресурсів на підприємствах. Полтава : РВВ ПУСКУ, 2008. 332 с.

35. Новицкий А. Г. Население и трудовые ресурсы : Справочник. Москва : Мысль, 1990. 398 с.
36. Becker G. Human capital : a theoretical and empirical analysis, with special reference to education. Chicago : University of Chicago Press, 1993. ISBN: 0226041190.
37. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України № 1058-IV від 09.07.2003 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1058-15/print1389888381251622>.
38. Вініченко І. І., Дідур К. М. Сучасні тенденції розвитку людського капіталу в Україні. *Інноваційна економіка*. 2015. № 5. С. 5–11.
39. Дідур К. М. Проблеми та напрями відтворення трудового потенціалу в сільській місцевості. *Агросвіт*. 2018. № 2. С. 3–9.
40. Лебеденко О. В. Відтворення трудових ресурсів в аграрних підприємствах. *Економіка та держава*. 2016. № 12. С. 51–54.
41. Савіцька І. М. Відтворення людського капіталу сільської місцевості: сучасний стан та тенденції розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. № 8(2). С. 75–78.
42. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств. Київ : Знання, 2000. 380 с.
43. Василик О. Д. Теорія фінансів. Київ : НІОС, 2000. 380 с.
44. Гудзь О. Є. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств: монографія. Київ : ННЦ ІАЕ, 2007. 578 с.
45. Фінанси підприємств / Під ред. Г. Г. Кірейцева. Київ : ЦУЛ, 2002. 268 с.
46. Финансы / Под ред. В. М. Родионова. Москва : Финансы и статистика, 1995. 430 с.
47. Попов В. Ю. Потоки фінансових ресурсів в Україні. *Фінанси України*. 2008. № 5. С. 78–86.

48. Гудзь О. Є. Джерела формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств. *Облік і фінанси АПК*. 2007. № 3/5. С. 100–105.
49. Бланк І. О., Гуляєва Н. М. Інвестиційний менеджмент : Підручник. Київ : КНТЕУ, 2003. 398 с.
50. Ковалев В. В. Введение в финансовый менеджмент. Москва : Финансы и статистика, 2006. 768 с.
51. Куриленко Т. П. Проектне фінансування. К. : Кондор, 2006. 208 с.
52. Пересада А. А., Майорова Т. В., Ляхова О. О. Проектне фінансування. К. : КНЕУ, 2005. 736 с.
53. Фінансове планування і управління на підприємствах / Г. А. Семенов, В. З. Бугай, А. Г. Семенов, А. В. Бугай. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 432 с.
54. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
55. Непочатенко О. О. Фінанси підприємств. Навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2011. 328 с.
56. Берднар М. М. Фінанси підприємств. Навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
57. Головне управління статистики в Харківській області [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.kh.ukrstat.gov.ua/>.
58. Дем’яненко М. Я., Сидоренко Р. В. Облік за центрами відповідальності в сільському господарстві: теорія і практика : монографія. К. : ННЦ “Інститут аграрної економіки”, 2012. 189 с.
59. Корецький М. Х., Дацій Н. В., Пельтек Л. В. Управлінський облік : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 296 с.
60. Ластовецький В. О. Виробничо-комерційний облік і внутрішньогосподарська (управлінська) звітність за центрами витрат і відповідальності : наук.-практ. посібник. Чернівці : Місто, 2003. 154 с.

61. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [Електронний ресурс]. *затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291*. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11>.
62. Верховна Рада України. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
63. Гаррисон Р., Норин Э., Брюэр П. *Управленческий учет*. Санкт-Петербург : Питер, 2010. 592 с.
64. Закон України “Про аграрні розписки” від 06.11.2012 р. №5479-VI [Електронний ресурс]. electronic. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5479-17>.
65. Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України, Міністерства юстиції України “Про запровадження пілотного проекту з відпрацювання технології введення в обіг аграрних розписок” від 01.09.2015 р. №332/1627/5 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0332730-15>.
66. Фінансування під аграрні розписки [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ap-bank.com/agricultural_receipts.html.
67. Національний банк України. Офіційне інтернет-представництво [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://bank.gov.ua>.
68. OECD Transfer Pricing Guidelines For Multinational Enterprises And Tax Administrations: 2010 / Ed. by Organization for Economic Cooperation, Development. Paris : Organization For Economic Co-Operation & Development, 2010. 9. ISBN: 9789264090330. Access mode: <http://amazon.com/o/ASIN/9264090339/>.
69. Конвенция о биологическом разнообразии [Электронный ресурс]. 1992. Режим доступа: <http://www.cbd.int/doc/legal/cbd-ru.pdf>.
70. Grzimek В. *Unsere Brüder mit den Krallen. Erlebnisse mit*

- Tieren. Frankfurt/M, Berlin, Wien : Ullstein Taschenbuchvlg., 1982. ISBN: 9783548035772.
71. Auld T. D. Regeneration in populations of the arid zone plants *acacia carnei* and *a. oswaldii*. *Proceedings. Ecological Society of Australia*. 1990. Vol. 16. P. 267–272.
 72. Kaplan J. K. What's buzzing with africanized honey bees?. *Agricultural Research magazine*. 2004. Vol. 52, no. 3. P. 4–8.
 73. Лебедева Н. В., Дроздов Н. Н., Криволицкий Д. А. Биологическое разнообразие. Москва : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2004. 432 с.
 74. Biodiversity Economics / Ed. by Andreas Kontoleon, Unai Pascual, Timothy Swanson. Cambridge, New York, Melbourne, Madrid, Cape Town, Singapore, Sao Paulo : Cambridge University Press, 2007. 664 p.
 75. Аширбеков У. А., Зонн И. С. Арал: история исчезающего моря. Душанбе : МФСА, 2003. 86 с.
 76. Efficient Conservation Of Crop Genetic Diversity: Theoretical Approaches And Empirical Studies /Ed. by Detlef Virchow. Softcover reprint of hardcover 1st ed. 2002 edition. Berlin, Heidelberg : Springer, 2010. 11. 249 p. ISBN: 9783642055010.
 77. USDA natural resources conservation service [Electronic resource]. 2017. Access mode: <https://www.nrcs.usda.gov/wps/portal/nrcs/detail/national/programs/easements/acep/?cid=stelprdb1242695> (online; accessed: 07.11.2017).
 78. Rural development programmes 2014-2020 [Electronic resource]. Access mode: https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/rural-development-2014-2020/country-files/common/rdp-list_en.pdf (online; accessed: 07.11.2017).
 79. Литвинов А. І. Фінансова структура сільськогосподарського підприємства та її місце в системі заходів із підвищення економічної ефективності його роботи. *Вісник ХНТУСГ: Економічні науки*. 2009. Т. 85. С. 233–237.

80. Литвинов А. І. Фінансове забезпечення в системі заходів із підвищення економічної ефективності роботи сільськогосподарського підприємства. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія “Економіка АПК і природокористування”*. 2009. Т. 6. С. 204–210.
81. Литвинов А. І. Чи вирішить вступ до СОТ проблему інвестицій?. Матеріали III Міжнародного Форуму молодих вчених “Ринкова трансформація економіки постсоціалістичних країн: стан, проблеми, перспективи”. У трьох томах. Харків : ХНТУСГ, 2008. Т. 1. С. 72–73.
82. Литвинов А. І. Структурний підхід до системи управління фінансами підприємства в системі заходів із забезпечення його економічної ефективності. *Вісник Білоцерківського аграрного університету*. 2009. № 65. С. 158–160.
83. Литвинов А. І., Васюренко Л. В. Інноваційний шлях відтворення у сільському господарстві харківщини. Роль інновацій у підвищенні наявного потенціалу країни: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. 14-14 грудня 2011 р. Ч.2. Тернопіль : Крок, 2011. С. 26–28.
84. Литвинов А. І. Організаційно-економічні трансформації у сільському господарстві Харківської області. Розвиток соціально-економічних систем у трансформаційних умовах : Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. студентів і молодих учених (м.Бердянськ, 26-27 січня 2012 р.). Донецьк : Видавництво “Донбас”, 2012. С. 29–30.
85. Литвинов А. І. Організаційно-економічні трансформації у сільському господарстві Харківської області. *Вісник Львівського національного аграрного університету : економіка АПК*. 2012. С. 63–68.
86. Литвинов А. І. Людський капітал та проблема його відтворення на селі. Розвиток національних економік в умовах глобальної нестабільності : матеріали першої міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 15-16 лютого 2013 р.). Одеса : Видавничий дім “Гельветика”, 2013. С. 29–30.

87. Литвинов А. І. Органічна продукція: проблеми ринку і перспективи для виробників. *Вісник ХНАУ: Серія “Економічні науки”*. 2017. № 1. С. 78–90.
88. Литвинов А. И. Глобализация, сельское хозяйство и проблема голода. *Бюллетень научных работ. Выпуск 32.- БелГСХА*. 2012. С. 188–194.
89. Litvinov A. Cluster analysis and rational finance policies for agricultural enterprises (based on Kharkiv oblast, Ukraine). *European Cooperation*. 2015. Vol. 3(3). P. 33–41. Access mode: <http://we.clmconsulting.pl/index.php/we/article/view/35>.
90. Литвинов А. І. Поширення досвіду – шлях до ефективності. Проблеми розвитку аграрної економіки в умовах глобалізації. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 10 березня 2016 року, ХНТУСГ / ХНТУСГ ім. Петра Василенка. Харків : Смугаста типографія, 2016. С. 100–102.
91. Литвинова О. М., Литвинов А. І., Білоусько Т. Ю. Маркетинг зерна: проблема ринкової інфраструктури. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва*. 2017. № 3. С. 87–95.
92. Литвинова О. М., Литвинов А. І. Маркетинг зерна: проблема ринкової інфраструктури. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції “Управління ресурсним забезпеченням господарської діяльності підприємств реального сектору економіки”. Полтава : РВВ ПДАА, 2017. С. 213–214.
93. Литвинова О. М., Литвинов А. І., Білоусько Т. Ю. Розвиток інституційно-правового середовища ринку зерна як чинник підприємницької активності в аграрному секторі. *Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна : Серія “Міжнародні економічні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм”*. 2018. С. 103–107.

Список використаних джерел до розділу 5

1. Коуэлл Ф. Микроэкономика. Принципы и анализ: учебник. Москва : Дело, 2011. 720 с.
2. Гетьман О. О., Шаповал В. М. Економіка підприємства. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 488 с.
3. Червен І. І., Гуров І. Г., Гречкосій В. В. Розвиток та підвищення ефективності інфраструктури регіонального ринку аграрної продукції. Миколаїв, 2008. 231 с.
4. von Mises L. Liberalism : In the Classical Tradition. 3rd edition. New York San Francisco : Foundation for Economic Education/ Cobden Press, 1985. 208 p. ISBN: 9780930439231.
5. Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава. Програма економічних реформ на 2010-2014 роки [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/file/docs/5/d325760.pdf>.
6. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
7. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року. Затв. пост. КМУ від 19.09.2007р. №1158 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>.
8. Про ціни і ціноутворення : Закон України від 21.06.2012 р. №5007-vi [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5007-17/print1360052861264974>.
9. Онегіна В. М. Державне регулювання цін і доходів сільськогосподарських товаровиробників: Монографія. Київ : ННЦ ІАЕ, 2007. 590 с.
10. Конституція України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254P%2F96-P%2F96/print1361472511601946>.
11. Рішення Конституційного Суду України від 09.02.1999 р. №1-рп/99 [Електронний ресурс]. *Офіційний вісник України*. 1999. № 7. С. 160.

- Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-99/print1361472511601946>.
12. Інформаційний лист Вищого адміністративного суду України від 24.11.2011 р. № 2198/11/13-11. *Податки та бухгалтерський облік*. 2011. № 101. С. 10.
 13. Господарський кодекс України. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15/print1361472511601946>.
 14. Цивільний кодекс України (від 16.02.2003 р. №435-IV) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15/print1360052861264974>.
 15. Рішення Конституційного Суду України від 12.06.2012 р. № 13-рп/2012 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-12/para3#n3>.
 16. Міністерство аграрної політики та продовольства України : офіційний web-сайт [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/>.
 17. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для виконання програми селекції у тваринництві та птахівництві на підприємствах агропромислового комплексу : постанова КМУ від 18.05.2011 р. № 515 [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/515-2011-%D0%BF/print1360052861264974>.
 18. Про племінну справу у тваринництві : закон України від 15.12.1993 р. № 3691-XII [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3691-12/print1360052861264974>.
 19. Верховна Рада України : офіційний веб-портал [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://rada.gov.ua/>.
 20. Урядовий портал : єдиний веб-портал органів виконавчої влади України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/>.
 21. Про загальнодержавну програму селекції у тваринництві на період до 2010 року : Закон України від 19.02.2004 р. № 1517-iv [Електронний

- ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1517-15/print1360052861264974>.
22. Stiglitz J. E. Equilibrium in product markets with imperfect information. *The American Economic Review*. 1979. Vol. 69, no. 2. P. 339–345.
 23. Онегина В. М. Уловия эквивалентности обмена. *Економіка України*. 2012. № 7. С. 4–15.
 24. Олійник О. В., Олійник Т. І. Паритет цін на фактори виробництва та тенденції економічного розвитку. *Економіка АПК*. 2007. № 7. С. 120–125.
 25. Пасхавер Б. Цінова конкурентність аграрного сектора. *Економіка України*. 2007. № 1. С. 78–87.
 26. Губені Ю. Е., Оліховська М. В., Оліховський В. Я. Організація аграрного бізнесу: передумови становлення, сучасний стан та перспективи розвитку : монографія. Львів : Ліга-прес, 2014. 187 с. ISBN: 978-966-397-230-5.
 27. Жданова Л. Л. Відтворення і нагромадження основного капіталу в економіці сучасної України. Збірник наукових статей за матеріалами III Всеукраїнської науково-практичної конференції “Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки”. Дніпро : НМетАУ, 2017. С. 104 – 110.
 28. Шморгун Л. Г. Напрямки послаблення цінового диспаритету. *Економіка АПК*. 2005. № 7. С. 119–122.
 29. Ринок сільськогосподарської техніки: проблеми становлення / В. П. Яковенко, Я. К. Білоусько, Г. М. Підлісецький та ін. ; Під ред. Г. М. Підлісецького. Київ : ННЦ “Інститут аграрної економіки”, 2005. 214 с.
 30. Мичурин И. В. Итоги шестидесятилетних работ. Москва : Сельхозгиз, 1949. 671 с.
 31. Кенэ Ф., Тюрго А. Р. Ж., Дюпон де Немур П. С. Физиократы. Избранные экономические произведения [предисл. П. Н. Ключкин; пер. с франц., англ., нем.]. Москва : Эксмо, 2008. 1200 с.

32. Жук В. Фізіократична основа побудови обліку сільськогосподарської діяльності. *Агроінком*. 2010. № 7-9. С. 57–62.
33. Гидропоника в сельском хозяйстве. [Сборник статей. Под общ. ред. чл.-кор ВАСХНИЛ А. В. Алпатьева и канд. с.-х. наук Н. К. Соколовой]. Москва : Колос, 1965. 311 с.
34. Бентли М. Промышленная гидропоника. Перевод с английского. С предисловием и под ред. канд. биол. наук. В. Н. Былова. Москва : "Колос", 1965. 376 с.
35. В космосе стали разводить растения [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://www.bbc.co.uk/russian/multimedia/2011/06/110621_space_plants.shtml.
36. Земельний кодекс України : від 25.10.2001 р. №2768-III [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2768-14/print1360052861264974>.
37. Про внесення змін до Земельного кодексу України : Закон України від 20.11.2012 р. № 5494-VI. *Урядовий кур'єр*. 2012. № 239.
38. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" [Електронний ресурс]. *Затв. наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 № 87*. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0391-99>.
39. Food and Agriculture Organization of the United Nations [Electronic resource]. Access mode: <http://www.fao.org>.
40. Рудь І. Ю., Маташнюк О. С. Сучасний стан та перспективи розвитку ресурсної бази комерційних банків України. *Інноваційна економіка*. 2013. № 1. С. 228 – 230.
41. Мацибора В. І. Ефективність використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес*. 2014. № 200 (2). С. 176–182.

42. Гуторов О. І., Шарко І. О. Оцінка земель і ресурсного потенціалу в сільському господарстві: теоретичні та практичні підходи. Харків : ХНАУ, 2012. 254 с.
43. Шебанін В. С. Системне оновлення і розвиток матеріально-ресурсного потенціалу сільського господарства (організаційно-економічні аспекти). К. : ННЦ ІАЕ, 2005. 276 с.
44. Шиян В. Й., Шиян Д. В., Горкавий В. К. Формування витрат і доходів на землях різної якості / Під ред. В. Й. Шиян. Харків : ХДАУ ім. В.В. Докучаєва, 2000. 122 с.
45. Ксьондз С. М., Сапригіна О. В. Проблеми формування фінансових ресурсів підприємств. *Економіка і суспільство*. 2017. № 10. С. 611 – 615.
46. Odoo: Open source ERP and CRM [Electronic resource]. Access mode: <https://www.odoo.com>.
47. Opentaps [Electronic resource]. Access mode: <http://www.opentaps.org>.
48. United Nations Conference on Environment and Development (UNCED): Drafts, Agenda 21, Rio Declaration, Forest Principles, 3-14 June 1992, Rio de Janeiro. (A/Conf.151/4, Part I, English). United Nations, 1992.
49. Національний банк України. Офіційне інтернет-представництво [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://bank.gov.ua>.
50. Пирець Н. М., Гайдучок М. В. Використання swot-аналізу для визначення конкурентних переваг підприємства. *Економічний простір*. 2013. № 72. С. 220–229.
51. Плаксієнко В. Я. Теоретичні основи формування власного капіталу сільськогосподарських підприємств. *Агросвіт*. 2010. № 4. С. 4–7.
52. Ульянченко О. В. Формування ефективного механізму управління фінансовими ресурсами АПК. *Економіка АПК*. 2008. № 1. С. 71–76.
53. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.

54. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 “Дохід” [Електронний ресурс]. Затв. наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 № 290. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>.
55. Litvinov A. Cluster analysis and rational finance policies for agricultural enterprises (based on Kharkiv oblast, Ukraine). *European Cooperation*. 2015. Vol. 3(3). P. 33–41. Access mode: <http://we.clmconsulting.pl/index.php/we/article/view/35>.
56. King R. S. Cluster Analysis and Data Mining: An Introduction. Har/Cdr edition. Dulles, Virginia Boston, Massachusetts, New Delhi : Mercury Learning & Information, 2014. 7. 300 p. ISBN: 9781938549380.
57. Hothorn T., Everitt B. S. A Handbook of Statistical Analyses Using R, Second Edition. 2 edition. Boca Raton : Chapman and Hall/CRC, 2009. 7. 376 p. ISBN: 9781420079333.
58. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку утворення акціонерного товариства в процесі приватизації, випуску та розміщення акцій такого товариства” від 11 вересня 1996 р. № 1099 [Електронний ресурс]. 1996. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1099-96-Р>».
59. Закон України “Про особливості приватизації майна в агропромисловому комплексі” від 10.07.1996 р. № 290/96-вр [Електронний ресурс]. 1996. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/290/96-%D0%B2%D1%80>.
60. Положення про порядок приватизації майна радгоспів та інших державних сільськогосподарських підприємств, а також заснованих на їх базі господарських товариств, створених членами трудового колективу. № 1718 від 17.08.2000 р. [Електронний ресурс]. 2000. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0668-00/print1434660238520597>.
61. Сільськогосподарські кооперативи: теорія і практика / О. В. Ульянченко, А. О. Пантелеймоненко, І. О. Рижик та ін. Харків : Смугаста типо-

- графія, 2015. 272 с.
62. Сільське господарство України 2008 : статистичний збірник. Київ : Державний комітет статистики України, 2009. 369 с.
 63. Сільське господарство України 2010 : статистичний збірник. Київ : Державна служба статистики України, 2011. 384 с.
 64. Сільське господарство України 2013 : статистичний збірник. Київ : Держстат України, 2014. 399 с.
 65. Лупенко Ю., Лупенко Є. Фінансування інвестицій у сільськогосподарське виробництво. *Економіка АПК*. 2010. № 10. С. 122–125.
 66. Лупенко Ю. О. та ін. Інноваційне забезпечення розвитку сільського господарства України: проблеми та перспективи : монографія. К. : ННЦ “ІАЕ”, 2014. 514 с. ISBN: 978-966-669-437-2.
 67. Бондарчук А. В. Особливості здійснення операцій репо в Україні. *Наукові записки [Української академії друкарства]*. 2012. № 2. С. 59–66.
 68. Скакун Л. А., Козак Н. Ю. Swot-аналіз як інструмент стратегічного управління діяльністю фермерських господарств. *Інноваційна економіка*. 2013. № 1. С. 293–296.
 69. Литвинов А. І. Спеціалізований земельний банк - втрачена ланка в системі державної підтримки сільського господарства.. Організаційно - економічні трансформації в аграрному виробництві: матеріали Третіх регіональних зборів Північно - Східного відділення Всеукраїнського Конгресу вчених економістів - аграрників, 10.12.2009 р. Харків : ХНТУСГ, 2010. С. 268–273.
 70. Закон України “Про ратифікацію протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі” від 10.04.2008 №250-VI [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/250-17>.
 71. Олійник В. М. Економіко-математичне моделювання в розвитку страхування та управлінні страховими тарифами. Суми : Ун-т. кн., 2014. 366 с.

72. Алескерова Ю. В. Розвиток сільськогосподарського страхування: теорія, методологія, практика. Київ; Вінниця : Діло, 2015. 366 с.
73. Сокол С. В. Змішане страхування сільськогосподарських ризиків: держава та аграрний страховий пул. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2014. № 40. С. 260–265.
74. Сидоренко О. А. Особливості страхування з державною підтримкою у аграрному секторі України. *Економіка та держава*. 2013. № 4. С. 71–74.
75. Олійник О. В. Циклічність відтворювального процесу в сільському господарстві. Харків : ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, 2005. 322 с.
76. Шиян Д. В. Сталість і циклічність розвитку сільського господарства: теорія, методологія, практика: Монографія. Харків : ХНАУ, 2011. 307 с.
77. *Managing Risk in Agriculture: A Holistic Approach* / OECD Organization for Economic Co-operation and Development. OECD Publishing, 2009. 9. 170 p. ISBN: 9789264075306.
78. Sadgrove K. *The Complete Guide to Business Risk Management*. 3rd revised edition edition. Burlington : Ashgate Publishing Company, 2015. 1. 272 p. ISBN: 9781472442192.
79. Pritchard C. L. *Risk Management: Concepts and Guidance, Fifth Edition*. 5 edition. Auerbach Publications, 2014. 12. 474 p. ISBN: 9781482258455.
80. Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення механізмів державного регулювання ринку сільськогосподарської продукції : Закон України від 04.06.2009 р., №1447-ві [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1447-17>.
81. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-вр [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.
82. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою : Закон України від 09.02.2012 № 4391-ві [Електронний ресурс]. 2012. 02. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/>

- 4391-17.
83. Хопёр-инвест [Электронный ресурс]. <http://newsruss.ru/doc/index.php/Хопёр-Инвест>.
84. Войтюк А. В. Іпотечне кредитування агроформувань: теорія та практика. Київ : ННЦ “Ін-т аграр. економіки”, 2012. 164 с.
85. Дем’яненко М. Я. Механізми банківського кредитування в аграрній сфері. *Економіка АПК*. 2014. № 3. С. 135–136.
86. Збарський В. К. Особливості та проблеми кредитування аграрного сектору економіки України. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2014. № 3. С. 155–160. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znptdau_2014_3_33.pdf.
87. Малій О. Г. Фінансово - кредитні відносини в АПК. Харків : ХНТУСГ, 2008. 211 с.
88. Непочатенко О. О. Організаційно - економічні механізми кредитування аграрних підприємств. Умань, 2007. 456 с.
89. Олійник О. О. Організаційно-економічні механізми кредитування аграрних підприємств. Київ : Компринт, 2014.
90. Стариченко М. М. Перспективи розвитку іпотечного кредитування сільського господарства в Україні. *Економіка та управління АПК*. 2013. № 11. С. 145–150.
91. Becker R. A., Chambers J. M., Wilks A. R. *The New S Language: A Programming Environment for Data Analysis and Graphics* (Wadsworth & Brooks/Cole computer science series). Pacific Grove, Calif : Chapman & Hall, 1988. 6. 550 p. ISBN: 9780534091927.
92. Валентинов В. Л. Регулювання міжгалузевих відносин в системі аграрної політики. Київ : ІАЕ, 2003. 332 с.
93. Славкова О. П., Калачевська Л. І. Сільськогосподарська кооперація як механізм стимулювання інноваційного розвитку аграрного сектору укра-

- їни. *Агросвіт*. 2017. № 15-16. С. 17–20.
94. Литвинов А. І. Формування ефективного фінансово-економічного механізму відтворення в сільському господарстві. Харків : Смугаста типографія, 2016. 288 с.
 95. Литвинов А. І. Кредитне забезпечення підприємства АПК у системі його конкурентоспроможності. *Формування ринкової економіки: зб. наук. праць: спец. вип.: Аграрна економічна освіта в розбудові конкурентоспроможного сільського господарства України*. 2009. С. 434–442.
 96. Литвинов А. І. Сільськогосподарське підприємство: проблема інвестицій. *Вісник ХНАУ*. 2010. № 8. С. 102–108.
 97. Литвинов А. І., Васюренко Л. В., Литвинова О. М. Активізація інвестиційної діяльності в сільському господарстві - шлях до його економічного зростання. *Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових праць. Економічні науки*. 2012. № 2(14). С. 79–83.
 98. Литвинов А. І. Кредитування та прибутковість сільськогосподарських підприємств. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 7. С. 398–401.
 99. Литвинов А. І. Економічна ефективність - ключ до успішної реструктуризації. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року : Збірник матеріалів Чотирнадцятих річних зборів Всеукраїнського конгр. вчен. економістів-аграрників, Київ, 16-17 жовт. 2012 р. К. : ННЦ “ІАЕ”, 2013. С. 579–583.
 100. Литвинов А. І. Управління ризиками та страхування в системі відтворення і сталого розвитку сільськогосподарського підприємства. *Фінансовий простір*. 2015. № 4. С. 159–164. Режим доступу: <http://fp.cibs.ubs.edu.ua/files/1504/15lairsp.pdf>.
 101. Литвинов А. І. Фінансова кооперація як шлях розв’язання проблеми забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств фінансовими ресурсами. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. № 4/2. С. 39–43.

102. Litvinov A. The resource policy of the agricultural enterprise. *International Journal of New Economics and Social Sciences*. 2015. № 2. С. 29–40.
103. Литвинов А. І. Ефективне фінансування витрат сільськогосподарських підприємств. Матеріали Міжнародного Форуму молодих вчених “Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи”. Харків : ХНТУСГ, 2007. С. 239–240.
104. Литвинов А. І. Потрібна нова концепція державної допомоги сільськогосподарським виробникам. Наукові пріоритети розвитку аграрної сфери в умовах глобальних змін: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. 4-5 грудн. 2014 р. Тернопіль : Крок, 2014. С. 161–163.
105. Литвинов А. І. Сільськогосподарське кредитування як чинник ефективного відтворення. Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції “Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи”. Харків : Міськдрук, ХНТУСГ, 2017. Т. 2. С. 49–51.
106. Литвинов А. І. Механізми фінансової кооперації в системі забезпечення інноваційного розвитку та економічної ефективності аграрного сектору. Проблеми і перспективи інноваційного розвитку аграрного сектора економіки в умовах інтеграційних процесів. Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції 25 жовтня 2017 р. Харків : Видавництво “Діса плюс”, 2017. С. 152–156.

ДОДАТОК А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Список публікацій здобувача

*Праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:
монографії:*

1. Литвинов А. І. Формування ефективного фінансово-економічного механізму відтворення у сільському господарстві. Харків: Смугаста типографія, 2016. 288 с.

2. Литвинов А. І. Аналіз відтворення в сільськогосподарських підприємствах за допомогою економіко-математичних моделей. Стан та перспективи розвитку аграрної економіки. Умань: Сочинський, 2012. С. 54–62.

Статті у фахових виданнях України з економічних наук:

3. Литвинов А. І. Фінансове забезпечення в системі заходів із підвищення економічної ефективності роботи сільськогосподарського підприємства. *Вісник ХНАУ*. 2009. Вип. 6. С. 204–210.

4. Литвинов А. І. Фінансова структура сільськогосподарського підприємства та її місце в системі заходів із підвищення економічної ефективності його роботи. *Вісник ХНТУСГ*. 2009. Вип. 85. С. 233–237.

5. Литвинов А. І. Кредитне забезпечення підприємства АПК у системі його конкурентоспроможності. *Формування ринкової економіки: зб. наук. праць КНЕУ*. 2009. Вип. [3]: Аграрна економічна освіта в розбудові конкурентоспроможного сільського господарства України. С. 434–442.

6. Литвинов А. І. Структурний підхід до системи управління фінансами підприємства в системі заходів із забезпечення його економічної ефективності. *Вісник Білоцерківського аграрного університету*. 2009. Вип. 65. С. 158–

160.

7. Литвинов А. І. Сталий розвиток сільськогосподарського підприємства - структурні проблеми. *Збірник наук. праць Таврійського держ. агротехнологіч. ун-ту (екон. науки)*. 2010. №2. С. 275-280.

8. **Литвинов А. І.**, Васюренко Л. В. Особливості відтворення в сільському господарстві України в умовах структурної економічної кризи. *Вісник ХНАУ. Серія "Економічні науки"*. 2010. №11. С. 88-94.

9. Литвинов А.І. Сільськогосподарське підприємство: проблема інвестицій. *Вісник ХНАУ. Серія "Економічні науки"*. 2010. №8. С. 102-108.

10. **Литвинов А. І.**, Васюренко Л. В., Литвинова О. М. Активізація інвестиційної діяльності в сільському господарстві - шлях до його економічного зростання. *Вісник ЗНУ: Збірник наук. праць. Екон. науки*. 2012. С. 79-83.

11. Литвинов А.І. Земля в економічному процесі відтворення в сільському господарстві. *Регіональна бізнес - економіка та управління*. 2012. №1(33). С. 135-139.

12. Литвинов А.І. Проблеми відтворення в м'ясному скотарстві та м'ясопереробній промисловості Харківської області. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. 2012. №2(5). С. 145-148.

13. Литвинов А.І. Динаміка вартості основних засобів в сільському господарстві Харківської області. *Вісник ХНТУСГ: Економічні науки*. 2013. Вип. 137. С. 169-179.

14. Литвинов А.І. Організаційно - економічні трансформації у сільському господарстві Харківської області. *Вісник Львівського національного аграрного університету: економіка АПК*. 2012. С. 63-68.

15. Литвинов А.І. Сільськогосподарська продукція: проблема якості. *Економіка АПК*. 2014. №6. С. 23-30.

16. Литвинов А.І. Критерії економічного розвитку сільськогосподарського підприємства. *Інноваційна економіка*. 2015. №1. С. 67-70.

17. Литвинов А.І. Кредитування та прибутковість сільськогосподарських

підприємств. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 7. С. 398–401.

18. Литвинов А.І. Концепція сталого розвитку як основа формування ефективного фінансово-економічного механізму сільськогосподарського підприємства. *Інноваційна економіка*. 2015. №3. С. 93–98.

19. Литвинов А.І. Управління ризиками та страхування в системі відтворення і сталого розвитку сільськогосподарського підприємства. *Фінансовий простір*. 2015. №4(20). С. 159–164.

20. **Литвинов А.І.**, Литвинова О.М. Формування ринкової стратегії в системі забезпечення сталого розвитку сільськогосподарських підприємств. *Економка та суспільство*. 2016. №4. С. 160–163.

21. Литвинов А.І. Людський капітал в системі відтворення сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія “Міжнародні економічні відносини та світове господарство”*. 2016. №8 част. 2. С. 5–8.

22. Литвинов А.І. Органічна продукція: проблеми ринку і перспективи для виробників. *Вісник ХНАУ : Серія “Економічні науки”*. 2017. №1. С. 78–90.

23. Литвинов А.І. Фінансова кооперація як шлях розв’язання проблеми забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств фінансовими ресурсами. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. №4/2. С. 39–43.

24. Литвинова О.М., **Литвинов А.І.**, Білоусько Т.Ю. Маркетинг зерна: проблема ринкової інфраструктури. *Вісник ХНАУ ім. В. В. Докучаєва : Серія “Економічні науки”*. 2017. №3. С. 87–95.

25. Литвинова О.М., **Литвинов А.І.**, Білоусько Т.Ю. Розвиток інституційно-правового середовища ринку зерна як чинник підприємницької активності в аграрному секторі. *Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна : серія “Міжнародні економічні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм.”*. 2018. вип. 8. С. 103-107.

Статті у виданнях, що входять до наукометричних баз та виданнях інших держав:

26. Литвинов А.И. Глобализация, сельское хозяйство и проблема голода. *Бюллетень научных работ БелГСХА*. 2012. Вып. 32. С. 188–194.
27. Litvinov A.I. Cluster Analysis And Rational Finance Policies For Agricultural Enterprises (Based On Kharkiv Oblast, Ukraine). *International Collection of scientific proceedings «European Cooperation»*. 2015. №3. pp. 33–40.
28. Litvinov A. The Resource Policy of the Agricultural Enterprise / A. Litvinov. *International Journal of New Economics and Social Sciences*. 2015, №2. p. 29–40.
29. Litvinov A. Innovations and development of the agricultural enterprise . *Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Seria: Organizacja i Zarządzanie*. 2016. z. 87. s. 263–274.

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

30. Литвинов А.И. Эффективное финансирование затрат сельскогосподарських підприємств. Матеріали Міжнародного Форуму молодих вчених “Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи”. Харків: ХНТУСГ. 2007. С. 239–240.
31. Литвинов А.И. Чи вирішить вступ до СОТ проблему інвестицій?. Матеріали ІІІ міжнародного Форуму молодих вчених "Ринкова трансформація економіки постсоціалістичних країн: стан, проблеми, перспективи". У трьох томах. Т.1. Харків: ХНТУСГ. 2008. С. 72–73.
32. Литвинов А.И. Земельний банк - передумова успішного функціонування ринку землі в Україні. Трансформація земельних відносин до ринкових умов господарювання. Матеріали Других регіональних зборів Північно - Східного відділення Всеукраїнського відділення Конгресу вчених економістів - аграрників, 5 лютого 2009 р. м.Харків. Харків: ХНТУСГ. 2009. С. 165–167.
33. Литвинов А.И. Спеціалізований земельний банк - втрачена ланка в системі державної підтримки сільського господарства. Організаційно - економі-

чні трансформації в аграрному виробництві: матеріали Третіх регіональних зборів Північно - Східного відділення Всеукраїнського Конгресу вчених економістів - аграрників, 10.12.2009 р. м.Харків. С. 268–273.

34. **Литвинов А.І.**, Васюренко Л.В. Розвиток земельних відносин та проблема ефективності сільськогосподарського підприємства. Теоретико-методологічні і науково-практичні засади інвестиційного, фінансового та облікового забезпечення розвитку економіки: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. 15-16 листопада 2011р. ПДАТУ, м. Кам'янець-Подільський. Ч.1. Тернопіль: Крок. 2011. С. 38–40.

35. **Литвинов А.І.**, Васюренко Л.В. Інноваційний шлях відтворення у сільському господарстві Харківщини. Роль інновацій у підвищенні наявного потенціалу країни: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. 14-14 грудня 2011 р. Ч.2. Тернопіль : Крок. 2011. С. 26–28.

36. Литвинов А.І. Організаційно - економічні трансформації у сільському господарстві Харківської області. Розвиток соціально - економічних систем у трансформаційних умовах: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. студентів і молодих учених (м. Бердянськ, 26-27 січня 2012 р.). Донецьк. 2012. С. 29–30.

37. Литвинов А.І. Економічна ефективність - ключ до успішної реструктуризації. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: Збірник матеріалів Чотирнадцятих річних зборів Всеукраїнського конгр. вчен. економістів - аграрників, Київ, ННЦ "ІАЕ", 16-17 жовт. 2012. С. 579–583.

38. Литвинов А.І. Людський капітал та проблема його відтворення на селі. Розвиток національних економік в умовах глобальної нестабільності: матеріали першої міжнародної науково - практичної конференції (м.Одеса, 15-16 лютого 2013р.). 2013. С. 29–30.

39. Литвинов А.І. Людський капітал в системі економічного відтворення. Ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств. Матеріали II міжнародної науково - практичної інтернет - конференції (23-28 травня

2013 р.), ЛНАУ. 2013. С. 61–64.

40. Литвинов А.І. Потрібна нова концепція державної допомоги сільськогосподарським виробникам. Наукові пріоритети розвитку аграрної сфери в умовах глобальних змін: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. 4-5 грудн. 2014 р. Тернопіль: Крок. 2014. С. 161–163.

41. Литвинов А.І. Поширення досвіду – шлях до ефективності. Проблеми розвитку аграрної економіки в умовах глобалізації. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 10 березня 2016 року, ХНТУСГ. 2016. С. 100–102.

42. Литвинов А.І. Фінансово-економічний механізм: яке розуміння є вірним?. Матеріали VII міжнародної науково-практичної інтернет-конференції “Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи”. Харків: ХНТУСГ. 2016. С. 255–257.

43. Литвинов А.І. Сільськогосподарське кредитування як чинник ефективного відтворення. Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції “Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи”. Харків: Міськдрук. ХНТУСГ. 2017. Т.2. С. 49–51.

44. Литвинов А.І. Механізми фінансової кооперації в системі забезпечення інноваційного розвитку та економічної ефективності аграрного сектору. Проблеми і перспективи інноваційного розвитку аграрного сектора економіки в умовах інтеграційних процесів. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції 25 жовтня 2017 р. Харків: Діса плюс. 2017. С. 152–156.

45. Литвинова О.М., **Литвинов А.І.** Маркетинг зерна: проблема ринкової інфраструктури. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції “Управління ресурсним забезпеченням господарської діяльності підприємств реального сектору економіки”. Полтава: РВВ ПДАА. 2017. С. 213–214.

Список використаних в додатках джерел

1. Головне управління статистики в Харківській області [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.kh.ukrstat.gov.ua/>.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Food and Agriculture Organization of the United Nations [Electronic resource]. Access mode: <http://www.fao.org>.
4. Державне агенство земельних ресурсів України. Офіційний сайт. Режим доступу: <http://www.dazru.gov.ua>.
5. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2013 рік : Статистичний бюлетень. Київ : Держстат України, 2014. 84 с.
6. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2012 рік : Статистичний бюлетень. Київ : Держстат України, 2013. 88 с.
7. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2011 рік : Статистичний бюлетень. Київ : Держстат України, 2012. 88 с.
8. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2008 рік: Статистичний бюлетень. Київ : Держстат України, 2009. 76 с. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
9. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2009 рік: Статистичний бюлетень. Київ : Держстат України, 2010. 81 с. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
10. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2010 рік: Статисти-

- чний бюлетень. Київ : Держстат України, 2011. 88 с. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
11. Сільське господарство України 2013 : статистичний збірник. Київ : Держстат України, 2014. 399 с.
 12. Сільське господарство України 2011 : статистичний збірник. Київ : Держкомстат України, 2012. 386 с.
 13. Сільське господарство України 2012 : статистичний збірник / Під ред. Н. С. Власенко. Київ : Держстат України, 2013. 402 с.
 14. Сільське господарство України 2009 : Статистичний збірник / Під ред. Н. С. Власенко. Київ : Держстат України, 2010. 375 с.
 15. Сільське господарство України 2008 : статистичний збірник. Київ : Державний комітет статистики України, 2009. 369 с.
 16. Статистичний щорічник України за 2010 рік : статистичний збірник. Київ : Державний комітет статистики України, 2011. 560 с.
 17. Статистичний щорічник України за 2012 р. : статистичний збірник / Під ред. О. Г. Осауленка. Київ : Держстат України, 2011. 552 с.
 18. Статистичний щорічник України за 2013 р. : статистичний збірник / Під ред. О. Г. Осауленка. Київ : Держстат України, 2014. 533 с.
 19. Сільське господарство України 2016 : Статистичний збірник. Київ : Державна служба статистики України, 2017. 246 с.
 20. Витрати на виробництво продукції сільського господарства за 2016 рік [Електронний ресурс]. Державна служба статистики України. Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
 21. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2014 рік : Статистичний бюлетень. Київ : Державна служба статистики України, 2015. 85 с.
 22. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2015 рік : Статистичний бюлетень. Київ : Державна служба статистики України, 2016. 48 с.

23. Статистичний щорічник України за 2016 р. : статистичний збірник / Під ред. І. Є. Вернера. Київ : Держстат України, 2017. 611 с.
24. Сільське господарство України 2017 : статистичний збірник / Під ред. О. М. Прокопенка. Київ : Держстат України, 2018. 245 с.
25. Основні засоби України за 2014 рік [Електронний ресурс]. Державна служба статистики України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
26. Основні засоби України за 2015 рік [Електронний ресурс]. Державна служба статистики України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
27. Основні засоби України за 2016 рік [Електронний ресурс]. Державна служба статистики України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
28. Капітальні інвестиції в Україні за 2010 рік [Електронний ресурс]. Державна служба статистики України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
29. Капітальні інвестиції в Україні за 2011 рік [Електронний ресурс]. Державна служба статистики України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
30. Капітальні інвестиції в Україні за 2012 рік [Електронний ресурс]. Державна служба статистики України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov>.
31. Капітальні інвестиції в Україні за 2013 рік [Електронний ресурс]. Державна служба статистики України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov>.
32. Капітальні інвестиції в Україні за 2014 рік [Електронний ресурс]. Державна служба статистики України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov>.
33. Капітальні інвестиції в Україні за 2015 рік [Електронний ресурс]. Державна служба статистики України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov>.
34. Капітальні інвестиції в Україні за 2016 рік [Електронний ресурс]. Державна служба статистики України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov>.
35. Валова продукція сільського господарства (у постійних цінах 2010 р.) за 2015 рік [Електронний ресурс]. Київ : Державна служба статистики України, 2016. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

36. Сільське господарство України 2014 : статистичний збірник / Під ред. Ю. М. Остапчука. Київ : Держстат України, 2015. 379 с.
37. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2010 рік : Статистичний бюлетень. Київ : Державний комітет статистики України, 2011. 88 с.
38. World development indicators and global development finance [Electronic resource]. Access mode: <http://databank.worldbank.org>.